ב"ה

אין ליכט
פון תורה

ספר

תורת חובות
הלבבות
שער התשובה

אידיש

107

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תש"מ לפ"ק

שער השביעי

שער התשובה

(דער טהויער פון תשובה. דיא לעהרע ווי אזוי זינדיגע זאָלען זיך צוריקקעהרען אויפ'ן גוטען וועג).

פרק א'

האט דער מחבר געזאגט:

ווייל מיר האבען אין פאָריגען שער גערעדט וועגען כניעה, וועגען אונ־טערטעניגקייט, וואס דאס איז דער שורש, דער אנפאנג פון תשובה, ווייל דער בעל תשובה מוז קודם כל זיין א נכנע, דעריבער געפין איך פאר פאסענד צו ערקלעהרען איצט דיא ענינים פון תשובה און אויך וואס פאר א אופנים א מענש קען קומען צו פאלקאמענע תשובה.

צוערשט וועל איך ריידען וועגען דעם חיוב, וועגען דיא פפליכט און נויט־ווענדיגקייט פון תשובה, און שפעטער וועל איך ערקלעהרען וויא אזוי אנצוגעהן דערמיט.

לויט וויא מיר פערשטעהען מיט'ן שכל און לויט מיר ווייסען פון געשרי־בענעם אין דער תורה, איז א מענש מקצר, קומט ניט נאך גענוג זיינע פפליכטען צום בעשעפער און איז אין דעם הינטערשטעליג. מיר פערשטעהען דאס מיט'ן שכל, ווייל מיר ווייסען, אז דיא נאטור פון מענשען ענדערט זיך אפט, ווארום דיא יסודות, פון וועלכע דער מענש איז צוזאמענגעשטעלט זיינען פערשיעדען. ער האט אין זיך פייער, וואסער, ערד און לופט, אדער בכלל בעשטעהט דער מענש פון צוויי גאָר בעזונדערע זאכען, קאנטראסטען—קערפערליכעס און גייס־טיגעס. דעריבער שטעהט ער ניט שטענדיג אויף איין בעשטאנד, ווארום ווען וועלכער עס איז פון דיא יסודות שטארקט זיך, קריעגט מעהר מאכט, פערזור־זאכט דאס אן ענדערונג אין דער טבע פון מענשען, אמאל צו גוטען און אמאל צו שלעכטען, אמאל צו שעהנעס און אמאל צו העסליכעס. מיר זעהען, צום ביישפיעל, אז א שטילער, געלאסענער מענש פאלט אריין אין כעס, אדער פער־קעהרט: א כעסן ווערט אפטמאל גוטמוטהיג, שטיל און מען הערט פון איהם קיין הויך ווארט. דאס קומט דערפון וואס איינער פון דיא יסודות שטארקט זיך איבער דיא אנדערע. און דיא קערפערליכע נייגונגען פון מענשען זיינען בכלל דער היפוך פון דיא גייסטיגע. דער קערפער שטרעבט צו איין זאך און דער גייסט צו אן אנדער זאך און עס ווענדט זיך ווער וועמען עס איז גובר. צוליעב דיעזען צוזאמענמיש אין דעם מענשען, קען ער ניט זיין אימער גוט און ער מוז אנקומען צו דיא לעהרען פון דער תורה, וועלכע צייגט איהם אן וויא אזוי ער זאל לעבען און ווי אזוי ער זאל זיך פיהרען.

און פון דער תורה און הייליגע שריפטען ווייסען מיר אויך אז דער מענש איז גענייגט צו זינדיגען. דער פסוק זאגט אין דער סדרה נח: "כי יצר לב האדם רע מנעוריו" — דיא געדאנקען פון מענשענ'ס הארץ זיינען שלעכט פון זיין יוגענד אן. ווייטער ווערט דארט געזאגט: "וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום" — אלע געדאנקען וואס זיין הארץ טראכט איז אימער צו בייזען. אין איוב איז דא א פסוק: „ועיר פרא אדם יולד" — דער מענש ווערט געבוירען א ווילדער עזעל. דאס הייסט, ער האט דיא טבע פון א חיה וואס איז מעהר גענייגט צו בייזען ווי צו גוטען. און עס זיינען דא נאך עהנליכע פסוקים, וואס צייגען אז דער מענש איז זינדיג און קומט ניט נאך זיינע פפליכטען צום בעשעפער.

און ווייל דער מענש פערבלייבט הינטערשטעליג אין גאטעס דיענסט, האט דער בעשעפער מיט איהם געטהאן א חסד און איהם געגעבען א מעגליכקייט צו פערריכטען זיינע פעהלער און צוריק קריעגען זיין פערלוסט וואס ער פערליערט דורך בעגעהען א זינד. די דאזיגע מעגליכקייט איז תשובה. און ווייל גאט האט דעם מענשען ליעב און האט אויף איהם רחמנות, האט ער איהם אויפמערקזאם געמאכט אויף דעם מיטעל פון תשובה. אזוי ווי עס ווערט געזאגט אין דער סדרה כי תבא: „והיה כי יבאו עליך" — און אז עס וועלען אויף דיר קומען דיא קללות פון דער תוכחה, "ושבת עד ה' אלהיך" — זאלסטו זיך אומקעהרען צו גאט דיין גאט. דו זאלסט, הייסט עס, תשובה טהאן. שפעטער האט גאט אויך דאס/עלבע געזאגט דורך דיא נביאים און אונז אנגעצייגט און געלערענט דיא וועגען פון תשובה, ווען מיר וועלען זיך אפווענדען פון זיין דיענסט. און ער האט אונז מבטיח געווען אנצונעהמען פון אונז דיא תשובה און עס רעכענען פאר א פערגיטיגונג, אפילו ווען אונזערע זינד וועלען זיין גרויס, אזוי ווי דער פסוק זאגט אין יחזקאל: "ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט" — און ווען דער רשע וועט זיך אפווענדען פון זיינע שלעכטע טהאטען און וועט טהאן וואס גוט און גערעכט איז, וועלען איהם זיינע זינד פערגעבען ווערען.

און ווייל עס זיינען דא צוויי/ערליי קלאסען צדיקים, א קלאס וואס זינדיגען גאר ניט און א קלאס וואס ווערען צדיקים דורך תשובה אויף זייערע זינד, דעריבער דערמאהנט דוד המלך אין תהלים ביידע קלאסען: "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה" — וואויל איז יענעם וואס זיינע זינד ווערען איהם פערגעבען און זיינע פערברעכענס ווערען פערדעקט, דאס איז געמיינט דעם בעל תשובה וואס גאט איז איהם מוחל זיינע חטאים, און ווייטער זאגט ער דארט: "אשרי אדם לא יחשב ה' לו עון ואין ברוחו רמיה" — וואויל דעם מענשען וואס גאט רעכענט איהם ניט קיין זינד, ווייל אין זיין גייסט, אין זיין כאראקטער איז ניטא קיין פאלשקייט, ווייל ער איז, הייסט עס, א צדיק פון אנהויב אן און ער האט קיינמאל ניט געזינדיגט. און כאטש דער ערשטער קלאס, דיא יעניגע צדיקים, וואס האבען גארניט געזינדיגט שיינט צו זיין אז זיי שטעהען אויף א העכערער מדרגה, ווי די וואס האבען געזינדיגט און תשובה געטהאן. דאך דערמאהנט דער משורר די צווייטע פיהרער פאר די ערשטע. ווארום איז דאס? דאס איז צוליעב דעם, ווייל די צווייטע קלאס צדיקים זיינען דער רוב, די מעהרהייט און גאנצע צדיקים וואס זאלען גאר ניט האבען געזינדיגט זיינען דא זעהר ווייניג, אזוי ווי דער פסוק זאגט אין קהלת: "כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב" — עס איז

ניטא קיין צדיק אויף דער ערד וואס זאל טהאן נור גוטעס. אין מלכים א׳ איז דא א פסוק: "כי אין אדם אשר לא יחטא" — עס איז ניטא קיין מענש וואס זאל ניט זינדיגען. דעריבער ווערט פריהער גערעדט פון בעלי תשובה און נאכ־הער פון דיא וואס זיינען שטענדיג צדיקים און פערשפארען תשובה, ווייל אזוי איז דער סדר עולם, אז דער רוב קומט פריהער פאר׳ן מיעוט, א זאך וואס איז אין עקזיסטענץ מעהר קומט צוערשט און נאכהער דיא וויינינערע. און צוליעב דעם, ווייל תשובה שפיעלט אזא גרויסע ראלע זיינען מיר מתפלל אין שמונה עשרה אויף תשובה און סליחה. "הרוצה בתשובה" און "חנון המרבה לסלוח".

איצט דארפען מיר ערקלעהרען צעהן זאכען אין דעם ענין פון תשובה:

וואס מיינט תשובה, וואס איז דיא ריכטיגע בעדייטונג דערפון.

אויף וויפיעל חלקים זי ווערט צוטהיילט.

אונטער וועלכע אומשטענדען א מענש קען ווערען א בעל תשובה.

דיא הויפט גרונד זאכען פון תשובה.

פרטים, איינצעלהייטען וואס האבען א שיכות צו דעם.

ווי אזוי א מענשען׳ס הארץ קען ערוועקט ווערען צו תשובה.

דיא זאכען וואס ווענדען אפ פון תשובה טהאן.

אויב דער זינדיגער וואס טהוט תשובה קען פערגליכען ווערען צו א צדיק וואס האט גאר ניט געזינדיגט.

אויב דער זינדיגער קען תשובה טהאן אויף אלע זינד אדער ניט.

די מיטעל וואס א מענש דארף אנווענדען אין פאל עס איז איהם שווער תשובה צו טהאן.

ארומריידענדיג דיעזע פרטים וועלען מיר פערפאלקאמענען דעם גאנצען ענין פון תשובה, וואס מיט דעם האפען מיר צו קריעגען א פערגעבונג אויף אונזערע זינד מיט גאטעס הילף.

וועגען דיא ריכטיגע בעדייטונג פוןווארט תשובה, וועל איך זאגען, אז דאס מיינט: מתקן זיין, פערריכטען דאס וואס מען האט קאליע געמאכט, אדער ער־פילען דאס וואס א מענש איז פעהליג געווארען אין גאטעס דיענסט נאכדעם ווי ער האט זיך פון דעם אפגעווענדט, נאכדעם ווי ער האט אויפגעהערט צו דיענען גאט ווי געהעריג איז. עס איז קיין אונטערשיעד וואס עס האט איהם געבראכט דערצו, זיין אונוויסענהייט אין געטליכע ענינים, אדער ווייל דער יצר הרע האט בעזיעגט זיין שכל און איהם געבראכט צו זינד און פערנאכלעסיגען זיינע פפליכ־טען צום בעשעפער, אדער ווייל ער האט זיך קאמפאנירט מיט שלעכטע חברים, וועלכע האבען איהם אנגערעדט צו זינדיגען. און שלעכטע חברים קענען אראפ־פיהרען א מענשען פון דרך הישר. דעריבער האט דער חכם שלמה המלך גע־ווארענט אין משלי: "בני, אם יפתוך חטאים אל תובא" — מיין זוהן, אויב זינדער וועלען דיך אנריידען צו געהן אין זייערע וועגען, זאלסטו ניט וועלען, זאלסטו ניט פאלגען, און וואס עס זאל ניט ברייגגען דעם מענשען צו זינד, דארף ער תשובה טהאן, פערריכטען דעם פעהלער וואס ער האט געמאכט.

און דאס אפווענדען זיך פון גאטעס דיענסט קען זיין אויף צווייערליי אופנים: ענטוועדער ניט טהאן וואס גאט האט געהייסען מען זאל יא טהאן, אדער פערקעהרט, טהאן אזעלכעס וואס ער האט אנגעזאגט מען זאל ניט טהאן, מיט דער כונה צו זיין דערוויעדער דעם בעשעפער. איז אויב דעם מענשען׳ס זינד בעשטעהט בלויז אין דעם וואס ער פערנאכלעסיגט צו טהאן דאס וואס דער

בעשעפער האט געהייסען טהאן, דארף די תשובה זיינע זיין צו סטארען זיך טהאן וואס מעהר מעשים טובים, ווי איך וועל נאך שפעטער ארומריידען אין דיזען שער. פערקעהרט וויעדער: האט ער חוטא געוועזען דערמיט וואס ער האט נעטהאן אזעלכעס וואס דער בעשעפער האט פערבאטען צו טהאן, בעשטעהט זיין תשובה אין היטען זיך וויטער ניט צו טהאן דאס און אנווענדען אלע מעגליכקייטען צו טהאן דעם היפוך, ווי איך וועל אויך שפעטער, מיט גאטס הילף, ברייט ארומריידען.

א משל צו דעם איז פון נאטירליכע זאכען, וואס אלע ווייסען און פערשטעהען. ווען א מענש, צום ביישפיעל, ווערט קראנק צוליעב דעם ווייל ער האט ניט געגעסען גענוג נארהאפטע שפייזען, וואס שאפען איהם געזונד, אדער ער האט געגעסען שעדליכע אכילות, וואס שאדען צום געזונד, קען ניט אנגעווענדט ווערען איינער און דערזעלבער מיטעל אין בײדע פעלע. אויב זיין קראנקהייט איז געקומען פון עסען ווייניג נארהאפטע עסענס, דארף ער אנהויבען עסען גוטע שפייזען, בעסערע ווי געוועהנליך, און דאס וועט איהם צוריקברײנגען צו זיין נארמאלען צושטאנד. ווען וויעדער ער איז קראנק געווארען פון עסען זאכען וואס זיינען שעדליך פאר'ן קערפער, דארף ער זיך אויף וויטער היטען פון אזעלכע און עהנליכע אכילות און עסען אזעלכע זאכען וואס זיינען בטבע דער קאנטראסט פון יענע, וואס זייער ווירקונג איז, הייסט עס, פערקעהרט פון יענע שעדליכע עסענס, ביז ער וועט צוריק קומען צו זיין געוועהנליכען געזונד. און אין בײדע פעלע, ווען דיא חולאים שטעלען זיך אויף זייער נארמאלע געזונדהייטס מאס, קענען זיי זיך שוין פיהרען ווי געוועהנליך און זיך ערנעהרען מיט מיטעלמעסיגע נאהרונג, וואס זיינען ניט שעדליך און ניט צופיעל נוטz. אויף אזא אופן דארפען זיך אויך נוהג זיין בעלי תשובה. און דער משל איז לייכט צו פערשטעהען.

און דער פסוק האט פערגלייכט זינד מיט שלעכטע עסענס. אין ירמיה ווערט געזאגט: ״איש בעונו ימות, האכל הבוסר תקהינה שניו״ — יעדער וועט שטארבען פאר זיינע זינד. דער וואס עסט אונצייטיגע וויינטרויבען, ביי דעם ווערען האיליג די ציינער.

פרק ב׳

וועגען איינטהיילונג פון תשובה, איז דאס איינגעטהיילט אין דריי חלקים. דאס הייסט: עס זיינען דא דרייערליי בעלי תשובה.

איינער איז: אזעלכער וואס טהוט תשובה, וואס נעהמט אויף זיך ניט צו טהאן א געוויסען חטא, ניט ווען דער חטא קומט איהם צו דער האנד, נור מחמת ער האט ניט קיין מעגליכקייט עובר צו זיין יענע עברה. אבער ווען דאס קומט איהם צו דער האנד, ווען ער קען בעגעהן דעם פערברעכען, בעזיעגט דער יצר הרע זיין שכל און ער ווענדט זיך פון דעם ניט אפ. און נאכהער, ווען ער האט שוין געהאט נאכגעגעבען דעם יצר הרע, זעהט ער איין ווי שענדליך זיין טהאט איז געוועזען און ער האט חרטה. אזא תשובה איז קיין תשובה ניט, ווייל ער טהוט דאך נור תשובה מיט'ן מויל, אבער ניט מיט'ן הארצען; ער זאגט נור אז ער וועט דיא עבירה ניט בעגעהן, אבער ער איז דאס ניט מקים אין דיא ווירק־

ליכקייט. אזא מין בעל תשובה פערדיענט א שטראף פון בורא יתברך. אויף אזעלכען זאגט דער פסוק: "הגנב רצוח ונאוף ובאתם ועמדתם לפני בבית הזה" — צו איז דאס רעכט, צו איז דאס גלייך, אז איהר זאלט גנב'ענען, מארדען, מזנה זיין און טהאן אנדערע פערברעכענס און נאכהער קומען צו מיר אין בית המקדש כלומר'שט תשובה טהאן? וואס טויג אזא תשובה, אז ווען נור מען האט א געלעגענהייט זינדיגט מען ווידער?

דער צווייטער טהייל פון תשובה איז שוין א בעסערע. צום צווייטען טהייל בעלאנגט אזעלכער וואס טהוט תשובה ניט בלויז מיט'ן מויל, נור אויך מיט'ן הארצען און אלע גליעדער; אזעלכער וואס שטעלט זיך פעסט מיט זיין שכל גענגען דעם יצר הרע און פיהרט אן א שטרייט גענגען דיא קערפערליכע תאוות און טהוט אלעס מעגליכעס אפצואווענדען זיך פון זאכען וואס דער בעשעפער האט פיינט. אבער אזוי ווי דער נפש הבהמית, דער טהירישער אינסטינקט אין מענשען, שטרעבט תמיד גענגען די שטרעבונגען פון שכל, האט לוסט, הייסט עס, צו זינד, פאסירט אמאל אז דער שכל איז גובר און אמאל, פערקעהרט, שטארקט זיך דער נפש הבהמית און בעזיעגט דעם שכל. אזא סארט תשובה איז אויך ניט קיין פאלקאמענע. א ריכטיגער בעל תשובה דארף קיינמאל ניט בעקעמפפט ווערען פון יצר הרע, און ערשט דאן איז ער בערעכטיגט צו א כפרה, צו א פערגעבונג, אזוי ווי דער פסוק זאגט אין ישעיה: „בזאת יכופר עון יעקב וזה כל פרי הסר חטאתו" — דערמיט וועט פערגעבען ווערען דיא זינד פון יעקב און דאס איז די פרוכט, דיא גוטע רעזולטאטען, אז ער וועט אפווענדען פון זיך אלע זיינע זינד. קוים אבער קען א מענש ניט בעווייזען צו האבען שטענדיג די אויבערהאנד איבער'ן יצר הרע, איבער זיינע טהיערישע געפיהלען, און ער ווערט ווען ניט אין פערפיהרט, איז ער אלץ ניט קיין ריכטיגער בעל תשובה.

צום דריטען קלאס בעלי תשובה בעלאנגט אזעלכער, וואס איז שטענדיג פארזיכטיג אין נאכקומען אלע פונקטען פון תשובה און זיין שכל בעקעמפפט תמיד זיינע תאוות; אזא איינער וואס הערט ניט אויף צו האבען א חשבון מיט זיך אליין, האט מורא פאר'ן בעשעפער און שעהמט זיך פאר איהם, לאזט ניט ארויס פון זינען זיינע זינד און אנערקענט דיא גרויסקייט פון דעם, וועמען ער איז דערוויעדער און קומט ניט נאך זיינע פערזאגען אדער פערבאטען; אזעלכער וואס זיינע זינד זיינען שטענדיג פאר זיינע אויגען און האט שטענדיג אויף זיי חרטה און זיין גאנצען לעבען ביז'ן סאמע טויט בעט ער אלץ אז דיא חטאים זאלען איהם פערגעבען ווערען. דאס הייסט א ריכטיגער פאלקאמענער בעל תשובה, וואס איז בערעכטיגט נצול צו ווערען פון שטראף.

פרק ג'

איצט וועלען מיר בעטראכטען אונטער וועלכע אומשטענדען א מענש קען ווערען א ריכטיגער בעל תשובה, און איך וועל זאגען, אז דאס קען ניט געשעהן סיידען ביים מענשען זאלען פריהער ניט קלאהר זיין זיעבען זאכען.

ערשטענס, דארף ער ריכטיג וויסען זיינע בייזע מעשים. עס זארף ביי איהם קלאהר און זיכער זיין וואס פאר א חטא ער איז בעגאנגען און אויב ער האט גאר בכלל געזינדיגט. ווארום אויב ער צווייפעלט צו ער האט די עבירה

נעטהאן אבזיכטליך, וויסענדיג אז דאס איז אן עבירה אדער אומגערען, ניט וויסענדיג אז דאס איז א חטא, אדער אויב ער איז אין ספק צו דיא זאך וואס ער נעהמט אן פאר א זינד איז גאר בכלל א זינד, קען דאך דיא חרטה אויף דעם ניט זיין קיין אמת הערצליכע חרטה. אן אמת׳ע, אויפריכטיגע חרטה קען מען נור האבען אויף א זאך וואס מען איז ביי זיך זיכער אז מען האט דאס ניט געטארט אדער ניט געדארפט טהאן. קוים אבער האט מען אויפ׳ן רעיון, אז מען איז אפשר גאר קיין עולה ניט בעגאנגען, איז דיא חרטה א שוואכע, א צווייפעלהאפטע און עס איז גאר ניט שייך צו בעטען אויף דעם מחילה, אזוי ווי דוד המלך זאגט אין תהלים: „כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד״ — איך בעט אז גאט זאל מיר מוחל זיין, ווייל איך ווייס מיינע זינד און מיין שולד איז שטענדיג אנטקעגען מיינע אויגען.

צווייטענס, ווען אפילו דער מענש איז זיכער אז ער האט מיט א געוויסער טהאט געזינדיגט געגען גאט, ווען עס איז ביי איהם, הייסט עס, קיין ספק, אז ער האט עובר געווען אויף א געוויסען געבאט אדער פערבאט פון דער תורה, דארף ער פערשטעהען מיט׳ן שכל ווי גרויס עס איז דיא עולה וואס ער איז בעגאנגען און ווי שענדליך עס איז זיין טהאן אדער ניט טהאן דיא זאך געגען גאט׳ס רצון. ווארום אויב ער וועט דיא זאך האלטען פאר גרינג, אפילו וויסענדיג אז לויט דעם דין טאר מען דאס ניט, וועט ער דארויף ניט האבען קיין ריכטיגע חרטה און וועט פערנאכלעסיגען נאכצוקומען דיא פונקטען פון תשובה, וויבאלד אז ער נעהמט דיא זאך ניט אן פאר א גרויסען פערברעכען. בעטראכט ער זיך פאר א שוגג, אזוי ווי ער זאל האבען עובר געווען די עבירה ניט וויסענדיג, און ער האט שוין וועגען ווי אזוי צו רעכטפערטיגען זיך, אזוי ווי עס ווערט געזאגט אין תהלים: ״שגיאות מי יבין״ — דיא זינד וואס מען טהוט אומגערען, ניט ווילענדיג, ווער קען פערשטעהען? דאס הייסט: ווער קען זיך איינהיטען פון דעם?

דריטענס, דארף ער וויסען די גוטע בעלוינונג וואס א מענש וועט האבען פאר נאכקומען גאטס געבאטען און דעם עונש, דיא שטראף וואס ער וועט קריעגען פאר עובר זיין אויף זיי. ווארום אז ער וועט דאס ניט וויסען, אז ער וועט ניט מורא האבען פאר שטראף, וועט ער קיין חרטה ניט האבען. עס מוז דעריבער ביי איהם קלאהר זיין, אז ער וועט סוף כל סוף שווער אבקומען פאר זיינע זינד און דאס וועט איהם בריינגען צו הערצליכע חרטה און צו בעטען ביי גאט ער זאל איהם מוחל זיין, אזוי ווי דער פסוק זאגט אין תהלים: ״סמר מפחדך בשרי וממשפטיך יראתי״ — אוים מורא פאר דיר גאט שוידערט מיין לייב און פאר דיין משפט האב איך מורא.

פיערטענס, דארף דער מענש זיין איבערצייגט, אז אן אויג גיט אכטונג אויף אלעס וואס ער טהוט און זיינע שלעכטע טהאטען ווערען פערשריעבען, און קיין זאך ווערט ניט דורכגעלאזט, פערגעסען און געשענקט. אזוי ווי דער פסוק זאגט אין האזינו: ״הלא הוא כמוס עמדי חתום באוצרותי״ — דעם מענשענס מעשים זיינען מיט מיר (גאט) בעהאלטען, איינגעשלאסען אין מיינע אוצרות, און אליהוא זאגט אין איוב: ״ביד כל אדם יחתום״ — דיא הענד פון יעדען מענשען חתמ׳עט אליין, פערשרייבט אליין זיינע מעשים. ווארום אויב א מענש וועט דענקען אז עס איז ניטא קיין השגחה אויף זיינע מעשים און וואס ער טהוט אפ איז פערפאלען און קיינער וועט איהם גאר ניט מאהנען, איז

אפילו ווען ער ווייסט און ווייסען אַז ער האָט פערשטעהען אַז ער האָט געזינדיגט, וועט ער אויך קיין חרטה ניט האָבען און ניט בעטען אַז גאָט זאָל איהם די זינד פערגעבען, ווייל זעהענדיג אַז זיין שטראָף ווערט פערצויגען, אַז ער בעקומט ניט באַלד זיין פסק, וועט ער דענקען אַז זיין זינד וועט אין גאַנצען פערגעסען ווערען און ער וועט זיך אויסדרעהען אונבעשטראָפט. אַזוי ווי קהלת זאָגט: ״אשר אין נעשה פתגם מעשה הרע מהרה על כן מלא לב בני האדם בהם לעשות רע״ — צוליעב דעם, ווייל מענשען זעהען אַז זייער שטראָף פאַר זינד קומט ניט שנעל, דעריבער זיינען זייערע הערצער פול מיט דיא געדאַנקען צו טהאָן שלעכטעס.

פינפטענס, דאַרף דער מענש ווייסען און זיין איבערצייגט אַז דיא תשובה איז אַ רפואה צו זיין וועהטאָג און דיא ריכטיגע וועג צו קורירען איהם פון זיינע שלעכטע און שענדליכע טהאַטען. עס דאַרף ביי איהם זיכער זיין אַז מיט דער תשובה וועט ער פערריכטען זיין טעות און צוריק קריעגען דאָס וואָס ער האָט פערלוירען. ווארום אויב ער וועט צווייפלען אין דעם; אויב עס וועט ביי איהם ניט זיין קיין געוויסהייט, אַז תשובה העלפט, וועט ער זיך מיאש זיין, וועט אויפגעבען דיא האָפנונג אַז דער בורא יתברך וועט אויף איהם רחמנות האָבען און פערגעבען זיינע זינד און ער וועט גאָר ניט בעטען ביי גאָט קיין סליחה וכפרה. אַזוי ווי עס ווערט געזאָגט אין יחזקאל: ״אמרתם לאמר: כי פשעינו וחטאתינו עלינו ובם אנחנו נמקים ואיך נחיה?״ — איהר (אידען) האָט געזאָגט: אונזערע שולדען און זינד זיינען אויף אונז און אין זיי שמאַכטען מיר, טאָ ווי קענען מיר בלייבען לעבען? די אידען האָבען זיך, הייסט עס, מיאש געווען, אַז זיי קענען קיינמאָל ניט ריין ווערען פון זייערע שלעכטע מעשים, אַז עס איז גאָר ניטאָ קיין תרופה, קיין מיטעל פאַר אַ זינדיגען, אַז זיינע זינד זאָלען אָפּגעמעקט ווערען, און דער בעשעפער האָט זיי געענטפערט דורך זיין נביא: ״חי אני אם אחפוץ במות רשע״ — איך שווער ביי מיין לעבען, אַז איך וויל ניט דער רשע זאָל שטאַרבען. איך וויל ער זאָל תשובה טהאָן, ער זאָל באמת חרטה האָבען אויף זיינע זינד און בעטען מיין פערצייהונג און איך וועל איהם מוחל זיין.

זעקסטענס, דאַרף דער וואָס וויל זיין אַ ריכטיגער בעל תשובה האָבען מיט זיך אַ גענויעם חשבון וועגען דיא טובות וואָס ער האָט גענאָסען פון בעשעפער און דאָס וואָס ער, דער מענש, איז איהם געווען דערוויַדער אַנשטאָט צו דאַנקען איהם. און ער זאָל וועגען און מעסטען די שטראָף פון אַן עבירה געגען דעם גענוס, געגען דער הנאה וואָס ער האָט פון בעגעהן דיא זינד, און פערקעהרט: דיא הנאה, דעם תענוג וואָס ער וועט שפּעטער גענִיסען פאַר אַ מצוה געגען דעם צער אָדער דיא שוועריגקייטען וואָס ער האָט געהאַט טהוענדיג דיא מצוה. אַז ער וועט דיא זאַכען וועגען און מעסטען איינע געגען דיא אַנדערע, וועט ער איבערצייַעט זיין, אַז עס לוינט זיך בעסער טהאָן גוטעס איידער זינדיגען, און זיין תשובה אויף דיא זינד, וואָס ער איז בעגאַנגען, וועט זיין אַ ריכטיגע. אונזערע אַלטע לעהרער, ז״ל, האָבען אונז אויך אַזוי געלערענט אין פּרקי אבות: ״הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה״ — דו זאָלסט רעכענען דעם שאַדען פון אַ מצוה געגען דיא בעלוינונג וואָס דו וועסט דערפאַר האָבען און דעם פערדיענסט אָדער דעם גענוס פון אַן עבירה געגען איהר שאַדען, געגען דיא שטראָף וואָס דו וועסט שפּעטער דערפאַר קריעגען.

זיעבענטעס, קען אַ מענש ניט זיין קיין ריכטיגער בעל תשובה סיידען ער

זאָל פעסט בעשליסען צו ליידען, אויסצושטעהען גרויס צער פון אבגעוואָהנען זיך פון שלעכטעס, צו וועלכעס ער איז געוואָהנט. ער מוז זיך אונטערנעהמען אָפּצואָווענדען זיך פון שלעכטע טהאַטען מיט'ן גאַנצען הארצען, אזוי ווי יואל הנביא זאָגט: וקרעו לבבכם ואל בגדיכם — און צורייסט אייערע הערצער, ניט אייערע קליידער. ווען איהר טהוט תשובה, הייסט עס, זאָלט איהר דאָס טהאָן מיט'ן גאַנצען הארצען. איהר זאָלט האָבען א הערצליכען צער אוים חרטה אויף אייערע זינד.

און ווען א מענש קומט נאָך דיא אלע דערמאָהנטע זיעבען פּונקטען, קען ער זיין א בעל תשובה ווי געהעריג איז.

און די הויפּט גרונד זאַכען פון תשובה זיינען פיער.

ערשטענס, חרטה אויף די זינד וואָס דער מענש איז פריהער בעגאַנגען.

צווייטענס, ער זאָל די זינד פערלאָזען און זיך אָפּוועגדען פון זיי.

דריטענס, ער זאָל זיך מתודה זיין און בעטען ביי גאָט פערצייהונג.

און פיערטענס, ער זאָל נעהמען אויף זיך אז ער זאָל מעהר קיינמאָל יענע חטאים ניט בעגעהען. דיא דאָזיגע פערפליכטונג זאָל זיין איינגעוואָרצעלט אין זיין הארצען און ער זאָל קיינמאָל אין זינען האָבען אומצוקעהרען זיך צוריק צו זיינע זינד.

און די חרטה איז א סימן, אז דער בעל החרטה פעראַכטעט דיא שלעכטע מעשים, און ער בעטראַכט זיי אלס שעדליך. און אָהן חרטה קען ניט זיין קיין תשובה, אזוי ווי דער פּסוק זאָגט אין ירמיה: "מי יודע ישוב ונחם" — ווער עס וויים אז ער איז זינדיג, זאָל תשובה טהאָן און חרטה האָבען. און אז אנ־דער פּסוק דאָרט זאָגט דער נביא: "אין איש נחם על רעתו" — קיינער האָט קיין חרטה אויף זיין שלעכטס. ער מאַכט, הייסט עס, פאָרווירפע די זינדיגע וואָס האָבען קיין חרטה אויף זייערע זינד. און מיר זעהען דאָס אין ענינים פון בין אדם לחברו, צווישען מענש און מענש. ווען איינער בעגעהט אן עולה נעגען אן אנדערען, איז חרטה די בעסטע אורזאַך וואָס ברייגגט דעם געקריוודע־טען מוחל צו זיין דעם בעל עולה. און דאָס אויפהערען צו זינדיגען צייגט אז דער מענש האָט די ריכטיגע אמונה אין שכר ועונש, אן אמת'ען גלויבען אז פאַר גוטעס וועט מען קריגען גוטע בעלוינונג און פאַר שלעכטעס וועט מען גע־שטראָפט ווערען. און עס מוז זיין ביידע, אי חרטה אויף די פערגאַנגענהייט, אויף די מעשים רעים וואָס דער מענש האָט שוין אָפּגעטהאָן, אי דאָס אָפּ־היטען זיך פון זינד אויף ווייטער, אזוי ווי מיר זעהען צווישען מענשען. ווען איז א מענש מוחל דעם אנדערען וואָס האָט איהם שלעכטעס געטהאָן, נור דאַ־מאָלס, ווען יענער האָט חרטה אויף די פריהעריגע און ער טהוט איהם שוין מעהר קיין בייז.

און דאָס בעטען פערצייהונג, דאָס מתודה זיין זיך פאַר גאָט און תפלה טהאָן אז ער זאָל מוחל זיין אויף די זינד, צייגט דעם מענשען'ס אונטערטעניגקייט און ערניעדערונג פאַר'ן בעשעפער און דאָס מאַכט איהם בערעכטיגט, אז ער זאָל קריגען די פערצייהונג. אזוי ווי דער פּסוק זאָגט אין משלי: "ומודה ועוזב ירוחם" — דער וואָס איז מודה אויף זיינע זינד און זינדיגט ניט מעהר, ווערט פון גאָט ערבאַרימט, האָט גאָט אויף איהם רחמנות און איז איהם מוחל. פער־קעהרט ווידער, ווען איינער וויל ניט מודה זיין, ווען ער וויל ניט צוגעבען אז ער האָט געזינדיגט, אויף אזעלכען זאָגט דער נביא ירמיה: "הנני נשפט אותך

על אמרך לא חטאתי" — איך וועל דיך משפט'ן, איך וועל דיך שטראפען דער־פאר גופא וואס דו זאגסט: איך האב ניט געזינדיגט. און שלמה המלך זאגט אין משלי: "מכסה פשעיו לא יצליח" — דער וואס פערדעקט זיינע זינד, דער וואס וויל זיינע זינד פערלייקענען וועט ניט בעגליקען. ער וועט, הייסט עס, פון דעם ניט געווינען, נור פערלירען.

דער כלל איז, אז דער מענש וואס וויל באמת אז גאט זאל איהם מוחל זיין אויף זיינע חטאים, דארף ער האנדלען אלץ אייגם ווי ער וואלט געהאנ־דעלט מיט א מענשען געגען וועלכען ער איז בעגאנגען א פערברעכען און ער וויל אז יענער זאל איהם מוחל זיין. ער דארף פאראויס וויסען, אז אהן חרטה, אונטערטעניגקייט און אפגעהיט זיין פון בע'עולה'ן יענעם נאך אמאל, וועט איהם יענער ניט מוחל זיין און וועט זוכען פון איהם נקמה. אזוי איז אויך ווען עס האנדעלט זיך וועגען קריגען א כפרה פון גאט, מוז דער מענש נאכקומען די אלע הויפט זאכען פון תשובה; ווען ניט, קען ער ניט פועל'ן קיין מחילה וסליחה. און איך וועל נאך, מיט גאטעס הילף, דעם ענין ברייטער ארומ־ריידען.

און אפילו ווען איינער האט עובר געווען אויף אזא עבירה, ביי וועלכע עס ווערט געזאגט: "לא ינקה" — גאט וועט ניט רייניגען, וועט ניט מוחל זיין, ווי שווערען פאלש מיט גאט'ס נאמען אדער זינדיגען מיט אן אשת איש — אפילו אויף אזעלכע חטאים העלפט אויך תשובה. אויב דער חוטא טהוט תשובה ווי געהעריג איז, וועט ער אפקומען מיט א לייכטע שטראף אויף דער וועלט און לעולם הבא וועט ער אריינגעהן אין די געזעלשאפט פון די צדיקים און געניסען גלייך מיט זיי. אזוי ווי ירמיה הנביא זאגט: "אם תשוב ואשיבך, לפני תעמוד" — אויב דו וועסט זיך צוריקקעהרען, אויב דו וועסט תשובה טהאן אויף דיינע זינד, וועלכע זיי זאלען ניט זיין, וועל איך דיך צוריקקעהרען און דו וועסט שטעהען פאר מיר לעולם הבא.

פרק ד'

איצט וועלען מיר ריידען וועגען די פרטים, וועגען די איינצעלהייטען וואס האבען א שיכות מיט תשובה.

פרטים אדער תנאים, וואס האבען צו טהאן מיט דעם ענין פון תשובה, זיינען דא א סך, אבער איך וועל נור דערמאהנען צוואנציג פון זיי, פינף פאר יעדערען פון די פיער הויפט פונקטען, וועגען וועלכע עס איז גערעדט געוואר־רען אין פאריגען פרק. מיר וועלען געהן צום ערשטען פונקט — חרטה, און מיר וועלען ערקלעהרען די פינף תנאים, מיט וועלכע דאס איז פערבונדען.

ערשטענס מוז דערביי זיין די מורא פאר א שנעלע שטראף פון גאט. ווארום ווען ניט די מורא, וועט די חרטה פון זינדיגען זיין א שוואכע. אזוי ווי דער פסוק זאגט: „תנו לה' אלהיכם כבוד בטרם יחשיך" — גיט צו גאט כבוד, האט חרטה אויף אייערע זינד איידער ער וועט אייך פינסטער מאכען, איידער ער ברייננגט אויף אייך א שטראף. די מורא פאר שטראף, הייסט עס, זאל אייך ברייגנען צו חרטה אויף אייערע זינד.

צווייטענס מוז דעם בעל החרטה'ס הארץ צובראכען זיין און ער דארף זיך

פיהלען אונטערטעניג, ניעדערגעפאלען ביי זיך וואס ער איז א זינדיגער, אזוי ווי דער פסוק זאגט אין דברי הימים ב׳: ״ויכנע עמי״ — מיין פאלק איז אונ־טערטעניג געווארען. ביים בעשעפער, הייסט עס, איז אנגעלייגט געווען וואס די אידען זיינען געווארען נכנעים צו איהם.

דריטענס, דארף דער בעל החרטה ארויסצייגען זיין חרטה אין די עפענט־ליכקייט דורך אבזאגען זיך פון צופיעל תענוגים. ער דארף ניט טראגען קיין טהייערע קליידער און ציערונג און דארף ווייזען פאר דער וועלט צייכענס פון חרטה, פון ערגערניס און קלעמענים אין זיינע רייד, אין עסען און אין אלע זיינע בעוועגונגען, אזוי ווי יונה הנביא דערצעהלט: ״ויתכסו שקים״ — די איינוואהנער פון נינוה האבען אויס חרטה אויף זייערע זינד זיך צוגעדעקט אדער זיך געקליידעט אין זעק. אדער ווי עס ווערט געזאגט אין ירמיה: ״על זאת חגרו שקים״ — אויף דעם וואס איהר האט געזינדיגט, אוים דעם צער וואס איהר דארפט דערפון האבען טהוט זיך אן אין זעק.

פיערטענס, דארף חרטה בעגלייט ווערען פון געוויין, געשריי און טרויער. דער בעל החרטה הייסט עס, דארף וויינען, שרייען צו גאט און טרויערען אויף דעם וואס ער איז א זינדיגער. אזוי ווי דוד המלך זאגט אין תהלים: ״פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך״ — קוואלען וואסער האבען גערונגען פון מיינע אויגען, ווייל זיי האבען ניט געהיט דיין תורה. און יואל הנביא האט געזאגט: ״בין האולם והמזבח יבכו הכהנים״ — צווישען דעם אולם און מזבח וועלען די כהנים וויינען.

פינפטענס, מוז דער וואס האט חרטה אויף זיינע זינד זיך אליין פארווירפע מאכען און טאדלען דערפאר וואס ער איז ניט נאכגעקומען גאט׳ס גע־באטען. אזוי ווי עס ווערט געזאגט אין יואל: ״וקרעו לבבכם״ — צורייסט אייערע הערצער. עס זאל אייך, הייסט עס, וועה טהאן אייערע הערצער, איהר זאלט צער האבען דערפון וואס איהר האט געזינדיגט.

די פינף תנאים אדער בעדינגונגען, וואס האבען צו טהאן מיט׳ן צווייטען הויפט פונקט פון תשובה — מיט אפווענדען זיך פון זינד, זיינען פאלגענדע:

ערשטענס, מוז ער אויפגעבען עובר צו זיין אויף אלעם וואס גאט האט געבאטען אדער פערבאטען. ער דארף, מיט איין ווארט, טהאן נור גוטעס און אויסמיידען שלעכטעס, אזוי ווי דער נביא עמוס זאגט: ״שנאו רע ואהבו טוב״ — האט פיינט שלעכטעס און האט ליעב גוטעס, אדער ישעיה זאגט: ״ושומר ידו מעשות כל רע״ — מען קען ניט זיין קיין בעל תשובה סיידען אז מען היט זיך פון טהאן וועלכע ניט איז שלעכטעס.

צווייטענס, דארף ער אויסמיידען אפילו זאכען וואס מען מעג, אבער זיי קענען ברייגנען צו אן עבירה. ער דארף זיך אפווענדען פון יעדען ספק. א זאך וואס איז, הייסט עס, צווייפעלהאפט אויב מען מעג דאס אדער מען טאר דאס ניט, דארף ער דאס פון זיכערהייט וועגען ניט טהאן, אזוי ווי מען דער־צעהלט אויף געוויסע פרומע לייט, אז זיי פלעגען זיך אפשיידען פון פיעלע זא־כען וואס מען מעג על פי דין אוים מורא טאמער וועלען זיי דורכדעם בעגעהן א זינד, און אזוי ווי די סייגים, די צאמען, די בעווארענישען וואס אונזערע רבנים ז״ל האבען איינגעפיהרט. עס זיינען, למשל, דא זאכען וואס מען מעג טהאן אום שבת, אבער די רז״ל האבען פעסטגעשטעלט מען זאל זיי ניט טהאן אוים מורא, אז אויב מען וועט זיי טהאן, וועט מען שוין אויך טהאן איזעל־

כעס וואָס די תורה האָט פערבאָטען. און זיי, די אלטע חכמים אונזערע, האָבען אָנגעזאָגט אין פּרקי אבות: "ועשו סיג לתורה" — איהר זאָלט אליין מאכען א צאַם צו דער תורה. יעדער איינער דאַרף זיך אָפּטמאָל אליין אסור'ן זאכען וואָס מען מעג, כדי עס זאָל ניט ברייננען צו טהאָן זאכען וואָס מען טאָר ניט.

דריטענס, דאַרף דער בעל תשובה אויסמיידען זינד, ווען זיי קומען איהם צום האנד און ער האָט ביכולת דורכצופיהרען זיי אָהן שוויעריגקייטען. ער דאַרף צייגען, אז כאָטש עס קען איהם אָנקומען גאַנץ לייכט צו זינדיגען, דאָך ווענדט ער זיך אָפּ פון דעם בלויז אויס מורא פאַר גאָט און זיין שטראָף, אזוי ווי דוד המלך זאָגט אין תהלים: „סמר מפחדך בשרי וממשפטיך יראתי" — פאַר דיין שרעק שוידערט מיין לייב און פאַר דיין משפט, פאַר דיין שטראָף האָב איך מורא.

פיערטענס, דאַרף ער זיך אָפּווענדען פון זינד אויס חרפּה פאַר גאָט, צו־ליעב דעם ווייל ער שעהמט זיך פאַר'ן בעשעפער, ניט אויס מורא אָדער שעהמען זיך פאַר מענשען. דאָס היטען זיך פון טהאָן וואָס אונרעכט איז זאָל ניט זיין, ווייל ער האָפט אז ער וועט דערפאַר קריגען טובות פון מענשען אָדער ווייל ער שעהמט זיך מען זאָל דאָס איהם אויפוואַרפען. און אויף דעם האָט ישעיה הנביא געשטראָפט די אידען און געזאָגט אין גאָט'ס נאָמען: „ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה" — זייער מורא פאַר מיר איז ניט אויס הערצליכע מורא פאַר מיר, נור ווייל זיי זיינען אזוי איינגעוואָהנט און זיי שעהמען זיך צו פיהרען זיך אנדערש. אָדער ביי יהואש ווערט געזאָגט אין מלכים ב': "ויעש הישר בעיני ה' כל ימיו אשר הורהו יהודיע הכהן" — יהואש איז נאָכגעקומען גאָט'ס פערלאַנג אזוי לאַנג ווי יהוידע דער כהן האָט איהם אזוי געלערנט. דאָס ניט זינדיגען איז, הייסט עס, ביי איהם געווען אן אָנגעלערנטע זאַך, אבער ניט אויס מורא און שעהמען זיך פאַר גאָט.

פינפטענס, מוז דאָס אויפהערען זינדיגען זיין אן אבסאָלוטע, א פאָלשטענ־דיגע. ער דאַרף פיהלען א שנאה צו זינד און עס דאַרף איהם קיינמאָל ניט ארויפקומען אויפ'ן רעיון צו בעגעהען נאָך אמאָל די עולה וואָס ער איז אמאָל בעגאַנגען, אזוי ווי דער חסיד איוב האָט געזאָגט: "אם עול פעלתי לא אוסיף" — אויב איך בין בעגאַנגען אן עולה, וועל איך דאָס מעהר ניט טהאָן.

אין דעם ענין פון בעטען ביי גאָט פערצייהונג אויף די זינד, דאַרף דער בעל תשובה נאָכקומען פאָלגענדע פינף פונקטען:

ערשטענס, דאַרף ער זיין בעקאַנט מיט זיין זינד. ער דאַרף, הייסט עס, געגוי וויסען אין וואָס זיין זינד בעשטעהט. און די עבירה וואָס ער איז בעגאַנגען זאָל זייןן גרויס אין זיינע אויגען, ניט האַלטען דאָס פאַר א קלייניגקייט, אזוי ווי ישעיה הנביא האָט געזאָגט: "כי רבו פשעינו נגדך" — אונזערע זינד געגען דיר, גאָט, זיינען גרויס.

צווייטענס, דאַרף די זינד שטענדיג זיין געגען זיינע אויגען. ער דאַרף זי אימער געדענקען, אזוי ווי דוד המלך זאָגט אין תהלים: "כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד" — מיינע זינד ווייס איך און מיין פערברעכען איז שטענ־דיג געגען מיינע אויגען.

דריטענס, דאַרף דער בעל תשובה, וואָס וויל אז גאָט זאָל איהם מוחל זיין, פאַסטען ביי טאָג און תפלה טהאָן ביי נאַכט, בעת זיינע רעיונות זיינען קלאָהר און ער האָט ניט צו טהאָן מיט וועלטליכע עסקים, אזוי ווי דער נביא זאָגט

אין איכה: "קומי רוני בלילה" — שטעה אויף און טהו תפלה ביי נאכט. און איך וועל נאך, מיט גאט'ס הילף, ריידען וועגען די מעלות פון נאכטיגע געבעט.

פיערטענס, דארף די געבעט זיין מיט אונטערטעניגקייט. ער זאל בעת'ן בעטען ביי גאט זיך פיהלען ניעדערגעפאלען, אזוי ווי דוד המלך זאגט אין תהלים: "חטאתי אודיעך ועוני לא כסיתי" — מיין זינד לאז איך דיר וויסען און מיין פערברעכען האב איך ניט בעהאלטען, און ווען איינער בעט א לאסקע ביי דעם, געגען וועמען ער איז בעגאנגען אן עולה, מוז ער זיין געפאלען ביי זיך.

פינפטענס, דארף דער וואס בעט ביי גאט ער זאל איהם מוחל זיין זיינע עבירות, זיך מטריח זיין און זיך סטארען צו ווארענען אנדערע מענשען זיי זאלען ניט בעגעהען דיזעלבע פערברעכענס וואס ער איז בעגאנגען. ער דארף זיי מאכען מורא האבען פאר שטראף און זיי ערוועקען צו תשובה. אזוי ווי דער פסוק זאגט: "אלמדה פושעים דרכיך" — איך וועל די זינדיגע לערנען דיינע (גאט'ס) וועגען.

דער פערטער פערטער פון די הויפט פונקטען פון תשובה — דאס נעהמען אויף זיך מעהר ניט צו בעגעהען די פעהלערען וואס ער איז פריהער בעגאנגען, דאס פערפליכטען זיך אז ער זאל זיך קיינמאל ניט אומקעהרען צוריק צו זיינע זינד, ענטהאלט אויך פינף תנאים אדער פונקטען.

ערשטענס, דארף ער וועגען אדער מעסטען דעם גענוס, די הנאה וואס ער האט פון אן עבירה געגען דעם גענוס וואס ער וועט האבען לעולם הבא פאר ניט זינדיגען. ער דארף זיך בעדענקען, אז דער גענוס פון אן עבירה איז ניט דויער־האפט, דאס מיידט באלד, און אפילו בעת מען האט הנאה פון א זינד, איז אין דער הנאה אויך אריינגעמישט צער און דאגה, וואס מען האט אפט אין לעבען; ווערהרענד די תענוגי עולם הבא זיינען דויערהאפטע, שטענדיגע, ריין פון די אריינמישונג פון צער און דאגה. פערקעהרט וויעדער דארף ער וועגען אדער מעסטען דעם צער וואס מען האט פון אויסמיידען זינד געגען די וועהטאגען וואס מען האט אויף יענער וועלט אלס שטראף פאר זינד. דא איז אויך אזוי: די אונאנגענעהמליכקייט וואס מען האט אויסצושטעהען פון דערוויטערען זיך פון זינד דויערט ניט לאנג און עס האט קיין קיום; ווערהרענד שטראף אויף יענער וועלט איז אהן אויפהער, אזוי ווי דער נביא זאגט אין ישעיה: "כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה" — זייערע ווערים, וואס פרעסען די רשעים וועלען ניט שטארבען און זייער פייער פון גיהנום וועט ניט אויסגעלאשען ווערען.

אז דער זינדיגער וועט האבען מיט זיך אליין אזא חשבון, וועט ער אויף זיך נעהמען מיט'ן גאנצען הארצען ניט צו זינדיגען מעהר.

צווייטענס, דארף ער אין זינען האבען דאס אנקומען פון יום המיתה. ער דארף זיך אלע מאל דערמאהנען אן טויט, און אז זיין בעשעפער איז אויף איהם בייז דערפאר וואס ער האט פערקירצט, ניט נאכגעקומען ריכטיג זיינע פפליכטען צו איהם. אז ער וועט דאס געדענקען, וועט ער שטענדיג וויסען, אז ער מוז מורא האבען פאר שטראף און ער וועט ביי זיך פעסט בעשליסען אז ער זאל מעהר ניט טהאן אזעלכעס וואס קען דערוועקען זיין ווירטה'ס צארן.

דריטענס, דארף ער שטענדיג האבען אויפ'ן רעיון ביי וועלכע פעלע ער האט זיך אפגעקעהרט פון זיין גאט, כאטש גאט האט איהם שטענדיג טובות געטהאן, אפילו אין דער צייט ווען ער האט געגען איהם געזינדיגט. אז ער

וועט דאָס האָבען אויפ'ן רעיוז, וועט זיין בעטען זיין א הערצליכע און גאָט וועט איהם מוחל זיין.

פיערטענס, אויב זיין זינד איז בעשטאַנען אין בע'עולה'ן אימיצען; אויב ער בעט ביי גאָט פערצייהונג אויף גנבה אָדער גזלה, מוז ער פריהער גוט מאַכען דעם שאדען וואָס אימיצער האָט פון איהם געליטען און נעהמען אויף זיך ער זאָל ווייטער קיינעם קיין שאדען ניט טהאָן, אזוי ווי דער פסוק זאָגט אין יחזקאל: "חבול ישוב רשע גזלה ישלם" — דעם משכון, דאָס פערכאַפּטע פון אימיצען, זאָל דער רשע אומקעהרען, בעצאָהלען פאר דער גזלה וואָס ער האָט גע'גזל'ט, דאן וועט איהם גאָט מוחל זיין.

פינפטענס, דאַרף ער אין זינען האָבען די גרויסקייט פון בעשעפער, ווען ער איז געווען דערווידער און זיך אָפּגעווענדט פון זיין דיענסט און פון זיין תורה. און ער דאַרף זיך אליין פאַרווירפע מאַכען און טאדלען זיך אליין, אזוי ווי משה רבנו שטראָפט די אידען אין האזינו: "הלה' תגמלו זאת?" — איז דאָס רעכט אז איהר זאָלט גאָט אזוי בעצאָהלען? דאַרפט איהר זיך אליין ניט טאדלען פאר אייערע זינד? אז דער זינדיגער וועט דאָס אין זינען האָבען, וועט ער מיט'ן גאַנצען הארצען נעהמען אויף זיך ניט צו זינדיגען מעהר.

דערמיט זיינען געענדיגט די פרטים, די איינצעלהייטען וועגען די ארט און וועיזע ווי אזוי א מענש דאַרף תשובה טהאָן.

פרק ה'

איצט וועלען מיר ריידען וועגען די אורזאַכען וואָס ברייגגען מענשען צו תשובה.

עס זיינען דאָ פיער זאַכען וואָס ערוועקען די הארץ פון א זינדיגען ער זאָל תשובה טהאָן.

איינס איז: די שטאַרקע אנערקענונג וואָס א מענש אנערקענט זיין גאָט און זיין איבערצייגונג אז גאָט טהוט איהם שטענדיג טובות. דאָס בריינגט איהם צו פערשטעהן ריכטיג ווי ווייט ער איז מחויב צו דיענען איהם, אָפּהיטען זיינע מצוות און פאַרזיכטיג זיין ניט צו טהאָן אזעלכעס וואָס איז פערבאָטען. ווען איינער טהוט תשובה צוליעב דיעזע איבערצייגונג, איז ער גלייך צו א קנעכט וואָס אנטלויפט פון זיין ווירטה, נאכהער אָבער אז ער בערענקט זיך וועגען די גוטעס וואָס דער ווירטה האָט מיט איהם געטהאָן, קעהרט ער זיך אליין אום צוריק צו דיענען איהם און בעט איהם פערצייהונג אויף דעם וואָס ער האָט זיך בענארישט און איז פון איהם אנטלאָפען. אזא קנעכט קלייבט זיך אויס דעם בעסטען וועג צו פערגיטיגען זיין פערברעכען און צוריק קריגען זיין ווירטה'ס לאַסקע.

אויף אזא ארט תשובה ווערט געזאָגט אין ירמיה: "אם תשוב ישראל אלי תשוב" — אויב דו, פאָלק ישראל, וועסט זיך אומקעהרען צו מיר אָהן קיין זייטיגע אורזאך, נור מחמת דו וועסט פערשטעהן אז דו האָסט געגען מיר אַן עולה געטהאָן, וועל איך דיין תשובה אָננעהמען און דו וועסט ווייטער זיין מיין דיענער. "ואם תסיר שקוציך מפני ולא תנוד" — און אויב דו, ישראל, וועסט אוועקנעהמען דיינע שלעכטע טהאטען פון אנטקעגען מיר און דו וועסט זיך ניט

ריהרען צו אנטלויפען פון מיין דיענסט, זאָגט דאָרט ווייטער דער פסוק: והתברכו בו גוים ובו יתהללו" — וועלען זיך מיט איהם, מיט'ן פאָלק ישראל, פעלקער בענשען און זיך בעריהמען. אין מלאכי איז דאָ א פסוק: שובה אלי ואשובה אליכם"—גאָט זאָגט: קעהרט זיך אום צו מיר, וועל איך זיך אומקעהרען צו אייך.

צווייטענס, קומט א זינדיגער צו תשובה ניט פון זיך אליין, ווייל ער בערעכנט זיך אז ער דאַרף תשובה טהאָן, נור צוליעב דעם ווייל ער ווערט פאַרגעוואָרפען און געטאַדעלט פאַר זיינע שלעכטע מעשים דורך א נביא, אויב ער לעבט אין א צייט פון נבואה, אָדער ער לערענט אין דער תורה וועגען די שטראָפען וואָס זינדיגע וועלען בעקומען און ער דערשרעקט זיך דערפאַר, אָדער ער הערט מוסר פון פאָלקס לעהרער, וואָס ערוועקען מענשען צו גאָטעס דיענסט. און פאָלקס לעהרער זיינען דאָ אין אלע דורות, און דאָס איז איינע פון די טענות וואָס דער בעשעפער האָט צו זיינע בעשאפענע — צו די מענשען. זיי קענען זיך קיינמאָל ניט רעכטפערטיגען און זאָגען אז זיי האָבען ניט געוואוסט אָדער ניט פערשטאַנען אז מען דאַרף דיענען גאָט, ווייל עס זיינען שטענדיג דאָ מורי דרך וואָס קלעהרען אויף די אומוויסענדע און לערנען זיי גאָט'ס וועגען, אזוי ווי די רז"ל האָבען געזאָגט: "עד שלא כבתה שמשו של משה זרחה שמשו של יהושע תלמידו" — איידער עס איז פערלאָשען געוואָרען די זון פון משה, האָט געשיינט די זון פון זיין תלמיד יהושע. דאָס הייסט: איידער משה, דער לעהרער פון גאָטהייט, איז געשטאָרבען, איז שוין אויף זיין פלאַץ געווען אן אנדערער, זיין תלמיד יהושע. און די גמרא רעכענט דאָרט אוים א צעטעל פון פאָלקס־לעהרער, וואָס איידער זיי זיינען אוועק פון דער וועלט, זיינען שוין געווען גרייט אנדערע צו פערנעהמען זייערע פלעצער. אויף דיעזען אופן זיינען אין אלע דורות און אין אלע לענדער דאָ אזעלכע, וואָס רופען מענשען צו גאָט, צו זיין דיענסט און צו זיין תורה. און דער וואָס ווערט א בעל תשובה, ווייל ער הערט מוסר פון אנדערע איז אזוי ווי א דיענער וואָס אנטלויפט פון זיין ווירטה און נאכהער בעגעגענט איהם א טרייער דיענער פון דעם זעלבען ווירטה, וועלכער שטראָפט איהם און מאַכט איהם פאַרווירפע פאַר זיין פערגעסען די טובות וואָס דער ווירטה האָט איהם געטהאָן און ער רעדט איהם אָן ער זאָל זיך אומקעהרען צוריק צו זיין ארבייט און דער ווירטה וועט איהם מוחל זיין. און דער אנטלאָפענער לאָזט זיך איבעררעדען, קומט צוריק דיענען און ווערט אונטערטהעניג זיין וואָהלטהעטער.

א דריטער סאָרט תשובה איז, פון איינעם וואָס זעהט ווי זינדיגע ווי ער ווערען געשטראָפט, דערשרעקט ער זיך אז ער זאָל אויך ניט האָבען א פסק ווי יענע און ער טהוט תשובה. אזא בעל תשובה איז אזוי ווי א קנעכט וואָס האָט רעוואָלטירט געגען זיין ווירטה, און אז ער האָט נאכהער געהערט ווי דער ווירטה האָט אן אנדערען שטרענג בעשטראָפט פאַר רעוואָלטירען געגען איהם, דערשרעקט ער זיך און קומט צוריק צו זיין ווירטה און בעט איהם אז ער זאָל איהם מוחל זיין און ניט זוכען פון איהם קיין נקמה.

א פיערטער ווערט ניט קיין בעל תשובה סיידען די שטראָף פון בעשעפער קומט אויף איהם אליין. ער זעהט זיך ארום ערשט דאַמאָלס ווען ער דערפיהלט, אז עס קומען אויף איהם צרות. דאַן ערוואַכט ער פון זיין שלאָף, הערט אויף צו זינדיגען און קעהרט זיך אום צו גאָט. אזא בעל תשובה איז גלייך צו א קנעכט וואָס איז אנטלאָפען פון זיין ווירטה, און ווען א שליח פון ווירטה קומט צו

בעשטראָפען איהם און פייניגען איהם פאר זיין אנטלויפען, אנטלויפט דער קנעכט צוריק צום ווירטה, איז זיך מתודה פאר איהם און בעט זיין פערצייהונג. אויף אזא מין תשובה ווערט געזאָגט אין משלי: "בבוא כשואה פחדכם, אז יקראוני ולא אענה" — ווען ווי א דונערשטורם וועט קומען אייער שרעק; ווען איהר וועט זעהן אז עס זיינען פאר אייך גרייט צרות, דאן וועט איהר מיך רופען און איך וועל אייך ניט ענטפערען. דאָס הייסט: איך וועל אייך ניט אזוי גיך ענטפערען. ביים מלך מנשה ווערט געזאָגט: "וכהצר לו חלה את פני ה' ויכנע מאד" — ווען עס איז איהם שלעכט געווארען, ווען ער איז פון מלך אשור געשמיעדט געווארען אין קייטען, האט ער געבעטען גאָט און איז זעהר אונטערטהעניג געוואָרען. ער איז, הייסט עס, געוואָרען א בעל תשובה ערשט דאן, ווען ער האט שוין געזעהן זיין שטראָף פאר זיינע אויגען.

פון די פיער סאָרטען תשובה איז די ערשטע, ווען דער מענש טהוט תשובה אוים אייגענע איבערצייגונג, די בעסטע און די זיכערסטע, אז גאָט וועט איהם שנעל מוחל זיין. די תשובה וואָס ווערט ניט אזוי שנעל אָנגענומען איז די צווייטע, ווען דער זינדיגער טהוט תשובה ערשט דאמאָלס ווען אימיצער מאכט איהם אויפמערקזאם דערויף. דער דריטער סאָרט תשובה, ווען איינער קעהרט זיך אום צו גאָטעס דיענסט ערשט דאמאלס ווען ער זעהט ווי אנדערע זינדיגע ווערען געשטראָפט און ער דערשרעקט זיך ער זאָל אויך ניט קריגען זיין פסק, שטעהט נידעריגער ווי די פאָריגע צוויי און עס איז מיט אזא תשובה שווערער צו פועל'ן פערצייהונג. דער פיערטער, וואָס טהוט קיין תשובה סיידען די שטראָף קומט שוין אויף איהם אליין, דיעזער איז דער ווייטעסטער פון אלע בעלי תשובה. זיין תשובה דאַרף זיין א שטאַרקערע, א מעהר אָנגעשטרענגטע. ער מוז ארויסצייגען זיין חרטה אויף די זינד מיט אלע זיינע גליעדער, מיט אלע זיינע בעוועגונגען אום ער זאל בערעכטיגט זיין אז זיין תשובה זאל אנגענומען ווערען און קריגען מחילה וסליחה.

פרק ו'

די זאכען וואָס פערדאַרבען די תשובה, וואָס ווענדען אָפּ דעם זינדיגען פון תשובה טהאָן, אָדער שוואכען אָפּ די תשובה וואָס ער האט שוין געטהאָן, זיינען פיעל. מעהרערע פון זיי האָב איך שוין פריהער דערמאָהנט. עס זיינען אָבער דאָ נאָך אורזאכען וואָס האלטען אָפּ א מענשען פון תשובה אָדער מאכען קאליע די תשובה וואָס ער האָט שוין געטהאָן.

ווען איינער איז שטענדיג עובר א געוויסע עבירה און לאָזט זי ניט אוועק, הייסט עס, אז ער גיט זיין הסכמה, זיין בעשטעטיגונג אז מען מעג דאָס. ווארום אז א מענש טוט איינע און די זעלבע עבירה א סך מאָל, ווערט עס שוין ביי איהם אזוי ווי א היתר, אזוי ווי א זאך וואָס איז גאָרניט פערבאָטען צו טהאָן. אזעלכער קען שוין ניט אזוי לייכט תשובה טהאָן. ווארום עס איז שוין לאנג ג'זאָגט געוואָרען, אז קיין עבירה איז ניט קליין, ווען מען טהוט איהר שטענדיג און קיין עבירה איז ניט גרוים ווען מען טהוט אויף איהר תשובה. דער שכל איז דאָך אזוי מחיב, אז איינער בעגעהט שטענדיג א געוויסע זינד, צייגט ער דערמיט אז ער פעראכטעט גאָט'ס וואָרט און מאכט צו־נישט זיינע געבאָטען

און פערבאָטען און האָט אפילו קיין מורא פאַר שטראָף, אזוי ווי די תורה זאָגט: "והנפש אשר תעשה ביד רמה, כי דבר ה' בזה" — דער וואָס וועט טהאָן א זינד מיט א הויכע האַנד, מיט חוצפה און תקיפות, קומט איהם כרת, ווייל ער האָט געשענדעט און פעראכטעט גאָט'ס רייד. און ווייטער: דער וואָס האַלט זיך א לאַנגע צייט ביי א געוויסען חטא, מעג אפילו דער חטא זיין א קליינער, ווערט ער במילא אַלע מאָל גרעסער. פערקעהרט ווייטער: א גרויסער חטא, ווען דער חוטא בעט פערצייהונג אויף דעם און ער טהוט עס ניט מעהר, ווערט דער חטא אַלע מאָל קלענער און קלענער ביז ער ווערט אין גאַנצען אָפּגעמעקט. א משל דערצו קען מען זעהן פון א זיידענעם פאָדים. עס איז ידוע, אז זייד ווערט געמאכט פון די שפּייעכץ אָדער א פליסיגקייט וואָס קומט ארויס פון זייד־ווערים. דער אָריגינאַל איז זעהר דין. דער זייד־וואָרים שפּינט פון די פליסיגקייט אַזעלכע פעדימלאַך וואָס זיינען אזוי ווי שפּינעוועב. ווען אָבער מען דרעהט די דאָזיגע דינענקע פעדימלאַך א סך צוזאַמען, ווערט דער־פון א שטאַרקער פאָדים. מיר זעהען ווייטער דיקע שטאַרקע שטריק, וואָס ווען מען געברויכט זיי א לאַנגע צייט, ווערען זיי אַלע מאָל שוואַכער און שוואַכער. אזוי איז אויך מיט זינד. ווען מען חזר'ט איבער א קליינע עברה א סך מאָל, ווערט דערפון א גרויסע שטאַרקע עברה. פערקעהרט ווידער: א גרויסע, שטאַרקע עברה, וואָס מעהר מען טהוט תשובה אויף איהר, ווערט זי אַלץ שוואַכער און קלענער. דעריבער האָט ישעיהו הנביא געגליכען די זינד צו שטריק — "הוי מושכי העון בחבלי השוא" — וועה, זיי ציהען די זינד מיט שוואַכע שטריק און נאָכהער "וכעבות העגלה חטאה" — נאָכהער ווערען די זינד אזוי שטאַרק אזוי ווי די שטאַרקע שטריק וואָס מען געברויכט צו שלעפּען א וואַגען.

און עס איז שוין לאַנג געזאָגט געוואָרען: דו זאָלסט ניט קוקען אויף די קליינינגקייט וואָס דו האָסט געטהאָן, דו זאָלסט ניט אכטען דערויף וואָס די זינד, וועלכע דו ביזט בעגאַנגען, איז ניט קיין גרויסע; דו זאָלסט אָבער אכטען אויף די גרויסקייט פון דעם געגען וועמען דו האָסט געזינדיגט. און דו זאָלסט זיך ניט פרעהען דערמיט וואָס מענשען וויסען ניט דיינע בייזע מחשבות, ווייל דו דאַרפסט טרויערען דאַרויף וואָס דער בעשעפער ווייס דיינע סודות, דיינע בעהאַלטענע טהאַטען און מחשבות און ער זעהט אַלעס און געדענקט אַלעס מעהר ווי דו געדענקסט עס, ווייל דו פערגעסט און ער פערגעסט ניט; פון דיר קען א זאַך זיין פערבאָרגען און פון איהם ניט, אזוי ווי דער פסוק זאָגט אין ירמיה: "חטאת יהודה כתובה" — יהודה'ס זינד איז פערשריבען.

נאָך א זאַך וואָס פערדאַרבט די תשובה איז; ווען איינער טהוט תשובה אויף א געוויסען חטא; טהוט תשובה לויט די בעדינגונגען, לויט די פּונקטען פון תשובה און נאָכהער קעהרט ער זיך צוריק אום צום זעלבען חטא. דאָס פער־דאַרבט, דאָס מאַכט קאַליע זיין פריהערינגע תשובה און עס ווערט גאָרניט גע־רעכענט, אזוי ווי עס ווערט געזאָגט אין ירמיה ל"ד וועגען דעם וואָס די אידען האָבען פריהער תשובה געטהאָן און בעפרייט זייערע קנעכט און דיענסטען לויט דעם דין פון דער תורה און נאָכהער האָבען זיי זיך אומגעקעהרט צו דאָס פריהערינגע און זיי צוריק פערשקלאַפּט.

פון די זאַכען וואָס פערדאַרבען די תשובה איז אויך: ווען איינער מאַכט זיך אָפּ, אז ער וועט ווען עס איז תשובה טהאָן. ער פערפּפּליכטעט זיך אויפצו־הערען זינדיגען אין סוף פון זיינע יאָהרען, ווען ער וועט האָבען דערגרייכט אַלעס

וואס ער פערלאנגט און וועט האבען דערפילט אלע זיינע בעגעהרען. דאס הייסט אזוי ווי ער נארט אפ זיין גאט, ווארום דאס קען דאך ניט געשעהן אז א מענש זאל האבען דערפילט אלע זיינע בעגעהרען, אויף אזעלכע זאגען די רז"ל: "האומר אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה" — דער וואס זאגט: איך וועל זינדיגען און וועט עס איז תשובה טהאן, דערלאזט מען איהם ניט, גיט מען איהם ניט די געלעגענהייט צו טהאן תשובה. און אין דער תוכחה, אין די שטראף רייד, וואס איך האב געשריעבען צום סוף פון דיעזען ספר, זאג איך: "נפשי הכיני צדה לרוב אל תמעיטי" — מיין זעעלע, גרייט אן א סך שפייז און שפאר ניט, זשאלעווע ניט, כל זמן דו לעבסט און דו האסט מאכט, ווארום דער וועג איז ווייט. און זאג ניט אז מארגען וועל איך פערגרייטען די שפייז, ווייל דו ווייסט דאך ניט וואס נאך היינט קען פאסירען. און ווייס אז דער נעכטען וועט זיך קיינמאל ניט אומקעהרען און אלעס וואס דו האסט אין איהם, אין דעם נעכטען, אפגעטהאן איז געוואוינען, נעצעהלט און גערעכענט. און דו זאלסט ניט זאגען: מארגען וועל איך טהאן גוטעס, ווייל דער טויט איז פון אלע לעבעדיגע פערבארגען. אייל זיך און טהו יעדען טאג וואס דו האסט צו טהאן און דו דארפסט טהאן, ווארום דער טויט ווארפט אלע טאג זיינע פיילען, ברייננט אום מענשען יעדען טאג.

פאלגליך, איז דאס אפלייגען תשובה צו טהאן א זאך וואס פערדארבט די תשובה.

עס איז דא נאך א זאך וואס פערדארבט, וואס מאכט מכולה די תשובה. ווען איינער טהוט תשובה, ווענדט זיך אפ, הערט אויף צו בעגעהן געוויסע חטאים און ביי אנדערע האלט ער זיך. ווען, צום ביישפיעל, איינער גיט אויף עברות שבין אדם למקום, ער בעגעהט ניט קיין זינד צווישען מענש און גאט. ער האט פריהער, למשל, ניט געליינט קיין תפלין און ער נעהמט אויף זיך יא צו לייגען תפלין אדער ער האט זיך פריהער ניט געהיט פון טרפות און איצט היט ער זיך. ער האלט זיך אבער ביי זינד שבין אדם לחברו, צווישען מענש און מענש, און ער דערוויטערט זיך ניט פון גנב'ענען, בעשווינדלען, אפנארען זיינע מיטמענשען און דאס גלייכען. אויף דעם זאגט דער פסק אין איוב: "אם און בידך הרחיקהו" — אויב דו האסט אומרעכט אין דיין האנד, אויב דו האסט עפעס וואס דו האסט גע'גנב'עט אדער אויסגענארט פון אימיצען, דערוויטער עס פון דיר, גיב עס אוועק; ווען ניט, איז אויב אפילו דו טהוסט תשובה, העלפט עס ניט. תשובה טהאן און ניט אויפגעבען אין גאנצען צו זינדיגען איז אזוי ווי איינער איז זיך טובל און האלט א שרץ אין האנד, פערבלייבט ער טמא, אפילו ווען ער טובל'ט זיך אין אלע וואסערען פון דער וועלט.

און אלע זאכען וואס פערדארבען די לעהרען פון די פריהעריגע שערים פון דיעזען ספר, פערדארבען אויך די תשובה און איך דארף זיי ניט איבער'חזר'ן נאך אמאל.

פרק ז'

ווענען דער פראגע: אויב א בעל תשובה איז גלייך מיט א צדיק אדער ניט? וועל איך אייך זאגען:

עס זיינען דא זינדיגע, וואס נאכדעם ווי זיי טהוען תשובה, זיינען זיי גלייך

מיט'ן צדיק וואָס האָט גאָרניט געזינדיגט; עס זיינען אויך דאָ אזעלכע בעלי תשובה וואָס שטעהען נאָך אין א העכערע מדרגה ווי א צדיק, און ווידער אזעל־כע, וואָס כאָטש זיי טהוען תשובה קומען זיי דאָך ניט צו דער מדרגה פון א צדיק.

איך וועל עס דייטליך ערקלעהרען.

דער ערשטער קלאַס בעל תשובה איז דער וואָס האָט געזינדיגט מיט מקצר זיין, מיט ניט ערפילען אזעלכע מצוות עשה, אזעלכע געבאָטען וואָס עס קומט דערפאַר קיין כרת, ווי ציצית, סוכה, לולב און דאָס גלייכען. אויב דער וואָס פער־נאכלעסיגט דיעזע מצוות טהוט נאכהער תשובה מיט'ן מויל און מיט'ן הארצען און ער פערפעהלט זיי ניט מעהר און טהוט זיי ווי געהעריג איז, וועט איהם גאָט מוחל זיין און ער וועט זיין גלייך מיט'ן צדיק, וואָס האָט די דאָזיגע מצוות שטענדיג אָפּגעהיט. אזוי האָבען אונזערע חכמים, ז"ל, געזאָגט: "עבר על מצות עשה שאין בה כרת ועשה תשובה, אינו זז ממקומו עד שמוחלין לו" — דער וואָס האָט עובר געווען אויף א געבאָט, פאַר וואָס עס קומט ניט קיין כרת און האָט תשובה געטאָן, ריהרט זיך ניט פון אָרט ביז מען איז איהם מוחל, דאָס הייסט: מען איז איהם באַלד מוחל. אזוי ווי דער פּסוק זאגט אין מלאכי: „שובה אלי ואשובה אליכם" — קעהרט זיך אום צו מיר (גאָט) וועל איך זיך באַלד צו אייך אומקעהרען. און דאָרט ווערט גערעדט וועגען ניט מקים זיין די מצוה פון מעשר, פאַר וועלכער עס קומט ניט קיין כרת.

דער צווייטער קלאַס בעל תשובה, וואָס שטעהט נאָך העכער פון א צדיק, איז דער וואָס האָט ניט אָפּגעהיט א קליינע לא תעשה, א פערבאָט, פאַר וועלכעס עס קומט קיין כרת, איז נאכהער, ווען ער האָט דערויף געטהאָן די ריכטיגע תשובה מיט אלע פּרטים, פערגעסט קיינמאָל ניט די זינד וואָס ער איז בעגאנגען און שעהמט זיך מיט דעם און פיהלט זיך צובראָכען און אונטערטהעניג צו גאָט פאַר ניט נאָכקומען זיינע פּפליכטען צו איהם, און ווייל ער פיהלט אז ער איז א בעל עולה אין איין פּרט, בעריהמט ער זיך ניט און האלט זיך ניט גרויס מיט די מעשים טובים וואָס ער טהוט, — אזא בעל תשובה שטעהט העכער פון דעם צדיק, וואָס האָט קיינמאָל ניט עובר געווען די זעלבע עבירה וואָס ער.

ווארום מיט'ן צדיק איז מען ניט זיכער אז ער זאָל זיך ניט האלטען גרויס ביי זיך און פיהלען זיך שטאָלץ מיט זיין אָפּהיטען זיך פון זינד, וועהרענד דעם בעל תשובה האָט זיין זינד געבראכט צו דער גוטער מדה פון כניעה און איהם דערוויייטערט פון גאוה. אויף דעם אופן קומט אויס, אז זינד העלפט דעם בעל תשובה, בריינגט איהם מעהר נוצען ווי די צדקות פון א צדיק. און עס פאסירט אויך אז די גוטע טהאטען פון צדיק שאדען איהם מעהר ווי די זינד פון דעם יעניגען וואָס טהוט נאכהער תשובה. אזא פאַל קען זיין, און דער צדיק פערליערט די מדה פון כניעה, פון נידערגעפאַלענקייט און ווערט א בעל גאוה, א חונף און קריגט לוסט צו לויב־געזאנגען פון מענשען. אזוי ווי א געוויסער צדיק האָט געזאָגט צו זיינע תלמידים: ווען איהר וואָלט אויף זיך ניט געהאט קיין שום פלעק פון זינד, וואָלט איך מורא געהאט, אז איהר האָט אין זיך נאָך ערגערס פון זינד, דאָס איז: די מדה פון גאוה און חניפה. ארויסצוזאָגען דעם געדאנק פון יענעם צדיק דייטליכער, האָט ער אזוי געמיינט: איצט, אז איך וויים אז איהר זייט ניט ריין פון זינד, ווייס איך, אז איהר זייט ניט קיין בעלי גאוה, ווייל איהר האָט ניט מיט וואָס צו שטאָלצירען; ווען אָבער איהר וואָלט געווען

פאלקאמענע צדיקים, וואלט זיך אפשר אין אייערע הערצער אריינגע'גנב'עט א פונק פון גאוה אדער די לוסט צו חנפה'נען מענשען, כדי זיי זאלען אייך אפ־געבען כבוד פאר אייער פרומקייט, און דאס איז נאך ערגער ווי עובר זיין אן עבירה.

אויף אזא בעל תשובה, וואס איז אויבען דערמאהנט, זאגט די גמרא: "במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד שם" — אין דעם ארט וואו בעלי תשובה שטעהען, קענען פאלקאמענע צדיקים ניט שטעהן. דאס הייסט, אז די צדיקים שטעהען נידעריגער, ניט אין אזא הויכע מדרגה ווי זיי.

צום דריטען קלאס בעלי תשובה, וואס קומען ניט צו דער מדרגה פון א צדיק, בעלאנגען די וואס האבען עובר געווען אויף גרויסע לא תעשה'ס, גרויסע פערבאטען, פאר וועלכע עס קומט מיתה בידי אדם, געטויטעט צו ווערען דורך א משפט פון די סנהדרין, אדער כרת, אזוי ווי חלול השם, פאלש שווערען, און דאס גלייכען. איז אויב אפילו זיי טהוען נאכהער תשובה לויט אלע בעדינגונגען פון תשובה ווי מיר האבען געשריעבען אין די פאריגע פרקים, קומען זיי אלץ ניט צו דער מדרגה פון א צדיק. ווארום אויף דיעזע עברות איז גאט ניט מוחל אפילו נאך תשובה סיידען דער בעל תשובה זאל פריהער האבען יסורים אויף דער וועלט און זיי געדולדיג איבערטראגען. די רז"ל האבען געזאגט: "עבר על מצות לא תעשה שיש בה כרת ומיתת בית דין ועשה תשובה יסורין ממרקין ומיתה מכפר" — ווער עס האט עובר געווען אויף א פערבאט, פאר וועלכעס עס קומט כרת אדער איינע פון די ארבע מיתות בית דין און ער האט תשובה געטהאן, וועלען יסורים אדער דער טויט איהם ריין מאכען און גאט וועט איהם מכפר זיין. אויף אזעלכע בעלי עבירה זאגט דער פסוק אין תהלים: "ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם" — איך וועל זיי שטראפען מיט'ן רוט פאר זייערע זינד און מיט שלעק פאר זייער פערברעכען. און אין ישעיה ווערט געזאגט: "אם יכופר העון הזה עד תמותן" — גאט זאגט אז די דאזיגע זינד וועט אייך ניט פערגעבען ווערען ביז איהר וועט שטארבען.

פאלגליך, איז דאך דיעזער קלאס בעל תשובה ניט ריין פון די זינד באלד נאך דער תשובה, און עס איז קיין ספק, אז דער צדיק וואס האט גארניט עובר געווען אויף דיעזע סארטען עברות, איז גרעסער, שטעהט אין א העכערע מדרגה ווי דער בעל תשובה.

פרק ח'

אויף דער פראגע: אויב תשובה איז גילטיג אויף אלערליי זינד, אויב, הייסט עס, דורך תשובה קען מען פון גאט ארויסקריגען פערגעבונג אויף וואס פאר אן עבירה מען זאל ניט בעגעהן, וועל איך ענטפערען, אז עס זיינען דא צווייערליי מינים אדער קלאסען עבירות.

צום ערשטען קלאס געהערען בלויז די זינד שבין אדם למקום, צווישען מענש און גאט. ווי לייקענען אין גאט, האבען בייזע מחשבות צו געוויסע פער־באטענע תאוות, טראכטען וועגען שלעכטס טהאן אימיצען, אבער ניט דורכ־פיהרען עס בפועל, און עובר זיין עבירות וואס ווערען געטהאן מיט די גליעדער, אבער קיינער האט דערפון קיין שאדען און קיינער ליידעט דערפון, ווי, למשל,

ניט אפּהיטען די מצוות פון ציצית, תפלין און דאָס גלייכען, וואָס דער הוטא טהוט מיט דעם קיין מענשען קיין קריוודע ניט. צום צווייטען קלאס בעלאנגען די עבירות שבין אדם לחברו, עולות וואָס איין מענש בעגעהט געגען אנדערען, ווי פערשאפּען איינעם קערפּערליכע שמערצען, בעשווינדלען אָדער בערויבען אי־מיצען, אָדער טרייבען רכילות און לשון הרע געגען א מענשען. דיעזע מינים זינד זיינען דאָפּעלטע. דאָס זיינען זינד אי געגען גאָט, אי געגען מענשען. דערי־בער איז דאָס אזוי:

אויף די זינד וואָס א מענש זינדיגט בלויז געגען גאָט איז תשובה גילטיג. כל זמן דער מענש לעבט און ער זעהט זיך ארום אז ער האָט פערנאכלעסיגט א געוויסען געבאָט אָדער פערבאָט און ער נעהמט זיך די מיה תשובה צו טהאָן, ווערט זיין תשובה אָנגענומען און גאָט איז איהם מוחל. און די תשובה, אויב ער קען עס נור בעווייזען, דארף זיין אין דער זעלבער זאך מיט וועלכע ער האָט גע־זינדיגט. אויב איינעמס זינד איז, למשל, בעשטאנען אין דעם וואָס ער האָט געהאָט א שלעכט הארץ, וואָס ער האָט זיך אָפּגעגעבען מיט בייזע מחשבות, וואָס ער האָט לייטען מקנא געווען, וואָס ער האָט געזוכט נקמה פון די וואָס האָבען איהם בייז געטהאָן אָדער וואָס ער האָט וועמען פיינט געהאט און דאָס גלייכען, דארף זיין תשובה בעשטעהן אין ווערען גוט־הערציג, ניט האָבען אויף'ן זינען קיין שלעכטע זאכען, ניט מקנא זיין קיינעם, ניט זוכען קיין נקמה און ניט פיינט האָבען קיינעם. זיין די זינד געגען גאָט געווען פון אזעלכע וואָס מען טהוט מיט די אברים, ווי עסען דאָס, וואָס מען טאָר ניט, מזנה זיין, מחלל שבת זיין, פאלש שווערען און דאָס גלייכען, דארף די תשובה זיין אין דעם זעלבען ענין. אויב, למשל, ער האָט געזינדיגט מיט מאכלות אסורות, דארף ער זיך פּיי־ניגען דורך פאסטען, אויב ער האָט מזנה געווען דארף ער זיך דערווייטערען פון פרויענצימער, ניט קוקען אויף זיי און ניט רײדען וועגען זיי. די זינד פון חלול שבת קען פערגיטיגט ווערען דורך אָפּהיטען די רוהע פון שבת נאָך מעהר ווי מען איז מחויב על פּי דין, און די זינד פון פאלש שווערען קען פערגיטיגט ווערען דורך אָפּהיטען זיך פון שווערען אפילו אויף אן אמת, און אזוי אויך אנדערע זאַ־כען. און די תשובה דארף זיין מיט'ן גאנצען הארצען און מיט א ריינע כונה פון גאָט'ס וועגען.

און תשובה טאָר א מענש ניט אָפּלייגען. כל זמן ער לעבט דארף ער אריינ־כאפּען תשובה טהאָן און זיך רייניגען פון זיינע פערברעכענס געגען גאָט. ער דארף אין זינען האָבען טאָמער שטארבט ער און נאָך'ן טויט איז פערפאלען, קען מען שוין קיין תשובה ניט טהאָן.

מיט די זינד אָבער וואָס מען זינדיגט אי אנטקעגען גאָט, אי אנטקעגען מענשען, איז שוין אנדערש. אויף אזעלכע זינד תשובה צו טהאָן איז אָפּטמאָל זעהר שווער צוליעב פיעלע אורזאכען.

ווען, צום ביישפּיעל, איינער טהוט דעם אנדערען א געלד קריוודע, ער בע־שווינדעלט איהם אָדער בערויבט איהם, מוז ער דאָך גוט מאכען דעם שאדען וואָס ער האָט יענעם געטהאָן, און עס קען דאָך פּאסירען, אז ער געפינט ניט דעם געקריוודעטען אָדער יענער איז געשטאָרבען. אָדער ער, דער בעל עולה, איז ניט פערמעגליך אָפּצוגעבען דעם בעשווינדעלטען אָדער דעם בערויבטען דאָס וואָס ער האָט פון איהם אויסגעשווינדעלט אָדער גערויבט. אמאָל קען אויך פּאסירען אז דער בעשווינדעלטער אָדער בערויבטער וויל איהם ניט מוחל זיין

אפילו ווען ער קריגט צוריק זיין שאדען. דאָס זעלבע איז אויך אויב ער בע'עולה'ט יענעם דורך פערשאפען איהם קערפערליכע שמערצען אָדער דורך בערײדען איהם און מאכען איהם צו שאנדע פאר לײטען.

אמאָל קען אויך טרעפען, אז אײנער בע'עולה'ט לײטען און ער ווײס אלײן ניט װעמען, אָדער ער פערכאפּט פרעמדע געלדער און ער ווײס אלײן ניט ווי־פיעל. צום בײשפּיעל, ווען אײנער פערכאפּט אָדער פערלײקענט שטאָדטישע אָדער רעגיערונגס געלדער און ער ווײסט ניט גענוי וויפיעל און ער קען צום מאָל ניט די מענשען וועמען ער האָט שאדען געטהאָן מיט זײן פערכאפּען אָדער פערלײקענען. במילא ווײס ער דאָך ניט ווי אזוי און וועמען צו פערגיטיגען.

אמאָל קען גאָר פּאסירען אזא פאל: אײנער נעהמט בײם אנדערען עפּעס אוועק און צומישט עס מיט זײן אײגענס און עס איז איהם שווער ארויסצוקרי־גען די פרעמדע זאך און אומקעהרען עס צום אײגענטימער. אזוי ווי רז"ל האָ־בען געזאָגט: "נזל מריש ובנאו בבירה" — ווען אײנער האָט גע'גזל'ט א באלקען און עס אײנגעבויט אין א שטוב, זאָגען בית שמאי, אז ער דאַרף צוּאוואָרפען די גאנצע שטוב און אָפּגעבען יענעם דעם באלקען, און בית הלל זאָגען, אז ער דאַרף נור יענעם בעצאָהלען פאר'ן באלקען, אָבער ער מוז איהם ניט אָפּגעבען דעם באלקען גופא. די בית הלל האלטען אויך אז על פי דין דאַרף דער וואָס גזל'ט א באלקען אָפּגעבען דעם באלקען, אָבער זײ זײנען אויסען געוועזען ניט צו פערשטעלען די וועג פון תשובה פאר די וואָס ווילען תשובה טהאָן. ווארום ווען מען זאָל פעסטשטעלען, אז מען מוז דוקא אָפּגעבען צוריק דעם באלקען, וואָל־טען אזעלכע בעלי עולה ניט געוואָלט תשובה טהאָן צוליעב דעם גרויסען שאדען פון צוּאוואָרפען די גאנצע געבײדע. און כאָטש דאָס בעצאָהלען יענעם פאר'ן באלקען הײסט ניט קײן ריכטיגע תשובה, ווײל פאר גאָט איז מען ניט יוצא סײדען מען גיט אָפּ די זעלבע זאך וואָס מען האָט גע'גזל'ט, איז דאָס אָבער א תקנה, א פערלײכטערונג פאר די בעלי תשובה אז דער חטא זײערער זאָל ניט פערבלײבען גאנץ ווי פריהער.

עס זײנען ווידער דאָ עבירות שבין אדם לחברו, וואָס איז א מענשען שווער צו תשובה טהאָן אויף זײ, ווײל ער איז אין זײ צופיעל אײנגעוואוינט און זײ זײנען בײ איהם אזוי ווי א נאטור זאך, פון וועלכעס עס איז איהם ניט לײכט אָפּצוגעוואוינען זיך. אזוי ווי דער פסוק זאָגט אין ירמיה: "היהפוך כושי עורו ונמר חברברותיו?" — קען א נעגער בײטען זײן הויט אָדער א לעמפּערט די פלעקען אויף זײן פעל, אזוי קענט איהר (אידען) ניט טהאָן קײן גוטעס, ווײל איהר זײט אײנגעוואוינט צו שלעכטעס.

צו די זינד, אויף וועלכע עס איז שווער תשובה צו טהאָן בעלאנגען אויך שפיכת דמים, בלוט פערגיסונג און הרג'ענען אומשולדיגע מענשען, סאַי אײנ־פאך טויטען, סאַי פערראטהען אימיצען צום טויט דורך לשון הרע אָדער רכילות. אזוי ווי איהר ווײסט פון דער געשיכטע פון דואג האדומי, ווי עס ווערט דער־צעהלט אין שמואל א', אז דואג האָט פער'מסר'ט א משפחה כהנים פאר שאול המלך און שאול האָט זײ געהײסען טויטען. נאכהער האָט זײ טאקע דואג אלײן געטויטעט. אויף אזא זינד איז, פערשטעהט זיך, שווער תשובה צו טהאָן, ווײל מיט וואָס קען מען אזא זאך פערגיטיגען?

עס זײנען דאָ נאָך עבירות פון מענש געגען מענש, וואָס תשובה טהאָן אויף

זיי איז פיעל שווערער ווי תשובה טהאָן אויף זינד וואָס מען זינדיגט בלויז גע־גען גאָט. ווען איינער פעראורזאכט דעם צוויטען א געלד־שאדען דורך רכילות, דורך פערלוימדונג, קען איהם קיין תשובה ניט העלפען סיידען ער פערגיטיגט יענעם, בעט איהם איבער מיט אונטערטהעניגקייט און פועל'ט ביי איהם אז ער זאָל איהם פערצייהען. ווען איינער ברייננט אויף דער וועלט א ממזר, קומט איהם אויך ניט אָן לייכט, אז זיין תשובה אויף דעם זאָל אנגענומען ווערען, ווייל דער שאנד פלעק פערבלייבט דאָך און קען ניט אָפּגעווישט ווערען, אזוי ווי דער פסוק זאָגט אין איוב: "כי הוא זמה והוא עון פלילים" — ווייל דאָס איז זנות און א שווערער פערברעכען, א פערברעכען אויף וועלכען עס איז שווער תשובה צו טהאָן.

עס איז אויך שווער תשובה צו טהאָן דעם יעניגען וואָס האָט איינגעווינט זיין צונג צו זאָגען ליגען, בעריידען און צו שאנד מאכען לייטען. אוים געוואוינ־הייט בערעדט ער און פערלוימדעט אזוי פיעל מענשען, אז ער געדענקט גאָר אליין ניט וועמען ער האָט בערעדט און ער וויים ניט וועמען צו פערגיטיגען און ביי וועמען בעטען פערצייהונג. און דאָס אלעס איז פערשריעבען אויף'ן חשבון פון זיינע זינד און עס ווערט ניט געשענקט. אויף אזעלכען וואָס שעדיגט מענשען דורך לשון הרע און רכילות זאָגט דוד המלך אין תהלים: "ואם בא לראות שוא ידבר לבו יקבץ און" — ווען ער קומט אימיצען אָדער עפּעס זעהן, רעדט ער פאלשקייט און זאמעלט אָן אין זיין הארצען בעטרוג. און דער פסוק פערגלייכט לשון הרע צו גנבה און זנות, אזוי ווי ער זאָגט דאָרט ווייטער: "אם ראית גנב ותרץ עמו ועם מנאפים חלקך" — און דו האָסט געזעהן א גנב ביזטו מיט איהם געלאָפען און מיט די וואָס זיינען מזנה איז דיין חלק.

נאָך א מין חטא איז דאָ, אויף וועלכען עס איז שווער תשובה צו טהאָן, דאָס אראָפּפיהרען מענשען פון דער ריכטיגער אמונה און זיי פערפיהרען אין א פאלשע אמונה. און וואָס מעהר מענשען גלויבען אין דעם וואָס ער לערענט זיי, איז אלץ דער חטא גרעסער און אלץ שווערער איז איהם תשובה צו טהאָן. אזוי ווי אונזערע רז"ל האָבען געזאָגט: "כל המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה" — דער וואָס מאכט מענשען זינדיגען גיט מען איהם ניט די געלעגענהייט צו טהאָן תשובה.

אין דעם זעלבען קלאַס געהען אויך אריין די יעניגע וואָס האָבען די מעג־ליכקייט צו זאָגען מענשען מוסר, לערנען זיי צו טהאָן גוטעס און אָפּווענדען פון שלעכטעס, אָבער זיי טהוען דאָס ניט, ווייל זיי פערלאנגען דערפאַר געצאָהלט, אָדער ווייל זיי האָבען מורא אָדער שעהמען זיך צו זיין מגידים, מוסר זאָגער. — אויך דיעזער חטא איז אזוי גרוים, אז תשובה טהאָן אויף דעם איז זעהר שווער, אזוי ווי דער נביא יחזקאל זאָגט: "הוא רשע בעונו ימות ודמו מידך אבקש" — ער, דער רשע, וועט שטאַרבען פאַר זיינע זינד און פון דיר, פון דעם יעניגען וואָס האָט געהאַט ביכולת אָפּצוּווענדען איהם פון זינד, וועט גאָט פאָדערען דעם רשע'ס בלוט. דאָס הייסט: דער וואָס האָט דעם רשע ניט געשטראָפט און ניט געלערענט צו געהן אין גוטען וועג, איז פעראנטוואָרטליך פאַר זיין טויט, און פאַר טויטען א מענשען איז ניט אזוי לייכט אויסצוּווירקען מחילה וסליחה פון גאָט.

פּרק ט׳

אָבער איז דאָ א מיטעל פאר די יעניגע וואָס עס איז זיי שווער תשובה צו טהאָן ? איז דאָ א וועג ווי אזוי זיי זאָלען פאָרט תשובה טהאָן און זיך ריינוואַשען פון זייערע זינד ? אויף דיעזער פראגע וועל איך ענטפערען, אז די זינד, וועלכע עס איז דעם מענשען שווער מתקן צו זיין דורך די בעשטימטע מינים תשובה, מוזען דאָך זיין ענטוועדער פון יענע עבירות שבין אדם למקום, צווישען מענש און גאָט, אָדער שבין אדם לחברו, צווישען מענש און מענש, ווי אָפּנארען, בעשווינדלען מענשען, גנבה, גזלה און דאָס גלייכען. איז איןביידע פעלע דאָ א מעגליכקייט פאר׳ן זינדיגען תשובה צו טהאָן.

קודם דארף דער חוטא נעהמען אויף זיך נאָכצוקומען אלע גרונד זאכען פון תשובה מיט אלע פּרטים אזוי ווייט ווי עס איז פאר איהם מעגליך לויט זיינע כחות און אומשטענדען. דאן וועט דער בעשעפער ניט זיין מיט איהם שטרענג און ער וועט איהם שענקען דאָס וואָס ער האָט פערפעהלט אין דעם ענין פון זיין תשובה. ער וועט דעם חוטא קומען צו הילף אז זיין זינד זאָל פערגיטיגט ווערען אויף וואָס פאר אן אופן עס זאָל ניט זיין און ער זאָל זיך מעהר קענען רעכטפערטיגען.

אויב די זינד איז בעשטאנען פון זנות, אויב ער האָט געזינדיגט מיט אן אשת איש און געבראַכט ממזרים אויף דער וועלט, וועט דער באַשעפער צונעמען פון דער וועלט די ניט כשר׳ע קינדער, כדי דער פלעק זאָל ניט פאַרבלייבען. אויב ווידער ער האָט וועמען באַשווינדעלט אָדער בע־גזל׳ט, וועט איהם גאָט העלפען ער זאָל האָבען געלד אומצוקעהרען זיין שאדען און ער וועט יענעם איבערבעטען און ער וועט איהם מוחל זיין, און אויב ער האָט וועמען בייז געטהאָן אין גוף, אויב ער האָט וועמען קערפּערליך בעשע־דיגט, וועט דער בעשעפער יענעם אריינגעבען אין זינען, אז ער זאָל דעם שלע־גער מוחל זיין, אזוי ווי עס ווערט געזאָגט אין משלי: "ברצות ה׳ דרכי איש גם אויביו ישלים עמו" — אז גאָט געפעלען די מעשים פון א מענשען, מאכט ער אזוי אז זיינע פיינד ווערען מיט איהם שלום.

און אויב דער, וועמען ער האָט בייז געטהאָן, איז ווייט פון איהם און ער קען איהם ניט בעטען פערצייהונג, איז אויב דער חוטא וועט תשובה טהאָן לויט זיין מעגליכקייט, וועט דער בעשעפער איהם צוזאמענברייננגען מיט יענעם און איהם געבען די געלעגענהייט צו פערגיטיגען זיין פערברעכען און יענער וועט איהם מוחל זיין. אויב אפילו ער וויים ניט וועמען ער האָט אן עולה געטהאָן און די סומע געלד וואָס ער האָט גערויבט ; ווען ער האָט, צום ביישפּיעל, בע־שווינדעלט אָדער בערויבט א גרופּע מענשען וואָס ער קען זיי גאָרניט און ער ווייסט ניט וויפיעל שאָדען ער האָט זיי געטהאָן, וועט איהם גאָט, ברוך הוא, געבען א זינען אויסצוגעבען געלד לטובת הכלל, פאר אלגעמיינע נוצען, ווי בויען א בריק, וואו נויטיג איז, גראָבען א ברונים, וואו עס פעהלט אוים וואַסער אָדער גרינדען אנשטאלטען, וואָס זאָלען אלעמען נוצען ברייננגען, סאי די וואָס האָבען ערליטען וועלכע עס איז קריוודע פון איהם און סאי די, וואָס ער האָט זיי קיין שאדען געטהאָן.

און אויב דער יעניגער, וועמען ער האָט בע׳עולה׳ט, איז געשטאָרבען איידער דער בעל עולה האָט ביי איהם געבעטען פערצייהונג, זאָל ער געהן אויף יענעמס קבר צוזאמען מיט צעהן מענשען און זיך מתודה זיין און בעטען ביי

יענעם מחילה, אזוי ווי די חז"ל האָבען געזאָגט אין דיעזען ענין: "מוליך עשרה בני אדם ומעמידם על קברו ואומר: חטאתי לה' אלהי ישראל ולפלוני זה שהבלתי בו" — ער ברייגנגט צעהן מענשען, שטעלט זיי אוועק נעבען יענעמס קבר און ער זאָגט: איך האָב געזינדיגט צום אידישען גאָט און צו דעם מת, ווען איך האָב שאדען געטהאָן."

פאָלגליך, איז פאר יעדען חוטא דאָ א תיקון. יעדער זינדיגער קען תשובה טהאָן און אויסווירקען אז גאָט זאָל איהם מוחל זיין. נור דער וואָס האָט בייזע געדאנקען און א שלעכט הארץ, קען ניט קומען צו תשובה; אָבער דער וואָס וויל זיך נור דערנעהנטערען צו גאָט, מאכט ניט אויס וואָס פאר א זינד ער זאָל ניט האָבען בעגאנגען, איז פאר איהם דער טויער פון תשובה ניט פערשלאָסען. עס איז ניטאָ קיין אָפּהאלט וואָס זאָל איינעם אָפּהאלטען פון תשובה, אויב נור ער וויל, ווייל פאר דעם וואָס האָט באמת חרטה אויף זיינע זינד, ציינגט איהם גאָט אָן דעם ריכטיגען וועג ווי אזוי ער זאָל זיין ציעל דערגרייכען. אזוי ווי דוד המלך זאָגט אין תהלים: "טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך" — גאָט איז גוט און רעכטפערטיג, דעריבער ציינגט ער אָן די זינדיגע דעם ריכטיגען וועג פון תשובה. אין די הייליגע שריפטען זיינען דאָ נאָך עהנליכע פּסוקים וואָס דריקען אויס דאָס זעלבע.

און איך האָב דיר שוין, ברודער, ערקלעהרט די פּפליכטען פון תשובה און דיר ענטדעקט די אופנים ווי אזוי דו זאָלסט גוט מאכען דיינע פעהלערען, פאר וועלכע גאָט האָט צו דיר טענות און דו האָסט ניט וואָס צו ענטפערען. ווען דו ביסט ביים יום הדין זאָגען, אז דו ביסט געווען פערנארישט און ניט געוואוסט די דרכים פון תשובה, וועט דאָס ניט אָנגענומען ווערען פאר א פערטיידיגונג, ווייל מען וועט דאָך דיר אויפציינגען אז אין וועלטליכע ענינים, אין ענינים וואָס האָבען צו טהאָן מיט דיר, מיט דיין קערפּער, ביזטו גאָרניט געווען אומוויסענד. און עס איז קיין ספק אז מען וועט ביים יום הדין אלעס אויספרעגען, און וואָס וועסטו האָבען צו ענטפערען?

דעריבער זיי פאָרבערייטעט מיט תשובה כל זמן דו האָסט צייט, כל זמן דו לעבסט. און ווייס, ברודער, אז תשובה אויף אונזערע זינד מוז זיין דורך טהאט, ניט בלויז דורך רייד. זאָגען: "איך טהו תשובה, איך האָב חרטה", איז וועניג, נור יעדער חטא מוז פערגיטיגט ווערען דורך מעשים טובים, דורך גוטע טהאטען. און בערעכען און בעטראכט די זאך און געפין דעם ריכטיגען וועג ווי אזוי צו פערגיטיגען דיינע שלעכטע מעשים. טהו דאָס וואָס שנעלער, ווארום די פרוכט פון פערנאכלעסיגען תשובה צו טהאָן איז חרטה. סוף כל סוף מוז דער זינדיגער חרטה האָבען אויף דעם וואָס ער האָט ניט תשובה געטהאָן.

ערוואך, ברודער, פון דעם שלאָף פון דיין נארישקייט און האָב רחמנות אויף דיין נשמה, די בעסטע און ערהאבענסטע זאך וואָס דער בעשעפער האָט דיר געגעבען. ביז ווי לאנג וועסטו זיך אָפּהאלטען פון תשובה? דו האָסט דאָך שוין דיינע טעג און יאָהרען פערבראכט אין ערפילען דיינע פערלאנגען, דיינע קערפּערליכע תאוות אזוי ווי א שלעכטער, אומגעטרייער דיענער, וואָס זוכט נור צופריעדענצושטעלען זיך אליין, טאָ פארברייננג שוין דיין רעשטע יאָהרען אין ערפילען דעם רצון פון דיין בעשעפער. און דו ווייסט דאָך אז דעם מענשען'ס לעבען אויף דער וועלט איז קורץ, ניט פיעל דויערהאפט, און די צייט וואָס דו האָסט נאָך צו לעבען איז נאָך קירצער, אזוי ווי די רז"ל האָבען געזאָגט:

פרק ט׳

אָבער איז דאָ א מיטעל פאר די יעניגע וואָס עס איז זיי שווער תשובה צו טהאָן? איז דאָ א וועג ווי אזוי זיי זאָלען פאָרט תשובה טהאָן און זיך ריינוואַשען פון זייערע זינד? אויף דיעזער פראַגע וועל איך ענטפערען, אז די זינד, וועלכע עס איז דעם מענשען שווער מתקן צו זיין דורך די בעשטימטע מינים תשובה, מוזען דאָך זיין ענטוועדער פון יענע עבירות שבין אדם למקום, צווישען מענש און גאָט, אָדער שבין אדם לחברו, צווישען מענש און מענש, ווי אָפּנארען, בעשווינדלען מענשען, גנבה, גזלה און דאָס גלייכען. איז אין ביידע פעלע דאָ א מעגליכקייט פאר׳ן זינדיגען תשובה צו טהאָן.

קודם דאַרף דער חוטא נעהמען אויף זיך נאָכצוקומען אלע גרונד זאכען פון תשובה מיט אלע פּרטים אזוי ווייט ווי עס איז פאר איהם מעגליך לויט זיינע כחות און אומשטענדען. דאן וועט דער בעשעפער ניט זיין מיט איהם שטרענג און ער וועט איהם שענקען דאָס וואָס ער האָט פערפעהלט אין דעם ענין פון זיין תשובה. ער וועט דעם חוטא קומען צו הילף אז זיין זינד זאָל פערגיטיגט ווערען אויף וואָס פאר אן אופן עס זאָל ניט זיין און ער זאָל זיך מעהר קענען רעכטפערטיגען.

אויב די זינד איז בעשטאנען פון זנות, אויב ער האָט געזינדיגט מיט אן אשת איש און געבראַכט ממזרים אויף דער וועלט, וועט דער באַשעפער צונע־מען פון דער וועלט די ניט כשר׳ע קינדער, כדי דער פלעק זאָל ניט פאַר־בלייבען. אויב ווידער ער האָט וועמען באַשווינדעלט אָדער בע־גזל׳ט, וועט איהם גאָט העלפען ער זאָל האָבען געלד אומצוקעהרען זיין שאדען און ער וועט יענעם איבערבעטען און ער וועט איהם מוחל זיין, און אויב ער האָט וועמען בייז געטהאָן אין גוף, אויב ער האָט וועמען קערפּערליך בעשע־דיגט, וועט דער בעשעפער יענעם אריינגעבען אין זינען, אז ער זאָל דעם שלע־גער מוחל זיין, אזוי ווי עס ווערט געזאָגט אין משלי: ״ברצות ה׳ דרכי איש גם אויביו ישלים עמו״ — אז גאָט געפעלען די מעשים פון א מענשען, מאכט ער אזוי אז זיינע פיינד ווערען מיט איהם שלום.

און אויב דער, וועמען ער האָט בייז געטהאָן, איז ווייט פון איהם און ער קען איהם ניט בעטען פערצייהונג, איז אויב דער חוטא וועט תשובה טהאָן לויט זיין מעגליכקייט, וועט דער בעשעפער איהם צוזאמענברייגען מיט יענעם און איהם געבען די געלעגענהייט צו פערגיטיגען זיין פערברעכען און יענער וועט איהם מוחל זיין. אויב אפילו ער וויים ניט וועמען ער האָט אן עולה געטהאָן און די סומע געלד וואָס ער האָט גערויבט; ווען ער האָט, צום ביישפּיעל, בע־שווינדעלט אָדער בערויבט א גרופּע מענשען וואָס ער קען זיי גאָרניט און ער וויסט ניט וויפיעל שאדען ער האָט זיי געטהאָן, וועט איהם גאָט, ברוך הוא, געבען א זינען אויסצוגעבען געלד לטובת הכלל, פאר אלגעמיינע נוצען, ווי בויען א בריק, וואו נויטיג איז, גראָבען א ברונים, וואו עס פעהלט אוים וואַ־סער אָדער גרינדען אנשטאלטען, וואָס זאָלען אלעמען נוצען ברייגגען, סאי די וואָס האָבען ערליטען וועלכע עס איז קריוודע פון איהם און סאי די, וואָס ער האָט זיי קיין שאדען געטהאָן.

און אויב דער יעניגער, וועמען ער האָט בע׳עולה׳ט, איז געשטאָרבען איידער דער בעל עולה האָט ביי איהם געבעטען פערצייהונג, זאָל ער געהן אויף יענעמס קבר צוזאמען מיט צעהן מענשען און זיך מתודה זיין און בעטען ביי־

יענעם מחילה, אזוי ווי די חז"ל האָבען געזאָגט אין דיעזען ענין: "מוליך עשרה בני אדם ומעמידם על קברו ואומר: חטאתי לה' אלהי ישראל ולפלוני זה שהבלתי בו" — ער ברייננגט צעהן מענשען, שטעלט זיי אוועק נעבען יענעמס קבר און ער זאָגט: איך האָב געזינדיגט צום אידישען גאָט און צו דעם מת, וועמען איך האָב שאדען געטהאָן."

פאָלגליך, איז פאר יעדען חוטא דאָ א תיקון. יעדער זינדיגער קען תשובה טהאָן און אויסווירקען אז גאָט זאָל איהם מוחל זיין. נור דער וואָס האָט בייזע געדאנקען און א שלעכט הארץ, קען ניט קומען צו תשובה; אָבער דער וואָס וויל זיך נור דערנעהנטערען צו גאָט, מאכט ניט אויס וואָס פאר א זינד ער זאָל ניט האָבען בעגאנגען, איז פאר איהם דער טויער פון תשובה ניט פערשלאָסען. עס איז ניטאָ קיין אָפּהאלט וואָס זאָל איינעם אָפּהאלטען פון תשובה, אויב נור ער וויל. ווייל פאר דעם וואָס האָט באמת חרטה אויף זיינע זינד, צייגט איהם גאָט אָן דעם ריכטיגען וועג ווי אזוי ער זאָל זיין ציעל דערגרייכען. אזוי ווי דוד המלך זאָגט אין תהלים: "טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך" — גאָט איז גוט און רעכטפערטיג, דעריבער צייגט ער אָן די זינדיגע דעם ריכטיגען וועג פון תשובה. אין די הייליגע שריפטען זיינען דאָ נאָך עהנליכע פסוקים וואָס דריי־קען אויס דאָס זעלבע.

און איך האָב דיר שוין, ברודער, ערקלעהרט די פפליכטען פון תשובה און דיר ענטדעקט די אופנים ווי אזוי דו זאָלסט גוט מאכען דיינע פעהלערען, פאר וועלכע גאָט האָט צו דיר טענות און דו האָסט ניט וואָס צו ענטפערען. ועסטו ביים יום הדין זאָגען, אז דו ביסט געוועזען פערנארישט און ניט געוואוסט די דרכים פון תשובה, וועט דאָס ניט אָנגענומען ווערען פאר א פערטיידיגונג, ווייל מען וועט דאָך דיר אויפצייגען אז אין וועלטליכע ענינים, אין ענינים וואָס האָבען צו טהאָן מיט דיר, מיט דיין קערפּער, ביזטו גאָרניט געווען אומוויסענד. און עס איז קיין ספק אז מען וועט ביים יום הדין אלעס אויספרעגען, און וואָס וועסטו האָבען צו ענטפערען?

דעריבער זיי פאַרבערייטעט מיט תשובה כל זמן דו האָסט צייט, כל זמן דו לעבסט. און וויס, ברודער, אז תשובה אויף אונזערע זינד מוז זיין דורך טהאָט, ניט בלויז דורך רייד. זאָגען: "איך טהו תשובה, איך האָב חרטה", איז ווייניג, נור יעדער חטא מוז פערגיטיגט ווערען דורך מעשים טובים, דורך גוטע טהאטען. און בערעכנען און בעטראכטען די זאך און געפין דעם ריכטיגען וועג ווי אזוי צו פערגיטיגען דיינע שלעכטע מעשים. טהו דאָס וואָס שנעלער, ווארום די פרוכט פון פערנאכלעסיגען תשובה צו טהאָן איז חרטה. סוף כל סוף מוז דער זינדיגער חרטה האָבען אויף דעם וואָס ער האָט ניט תשובה געטהאָן.

ערוואך, ברודער, פון דעם שלאָף פון דיין נארישקייט און האָב רחמנות אויף דיין נשמה, די בעסטע און ערהאבענסטע זאך וואָס דער בעשעפער האָט דיר געגעבען. ביז ווי לאנג וועסטו זיך אָפּהאלטען פון תשובה? דו האָסט דאָך שוין דיינע טעג און יאָהרען פערבראכט אין ערפילען דיינע פערלאנגען, דיינע קערפּערליכע תאוות אזוי ווי א שלעכטער, אומגעטרייער דיענער, וואָס זוכט נור צופריעדענצושטעלען זיך אליין, טאָ פארברייננג שוין דיין רעשטע יאָהרען אין ערפילען דעם רצון פון דיין בעשעפער. און דו ווייסט דאָך אז דעם מענשען'ס לעבען אויף דער וועלט איז קורץ, ניט פיעל דויערהאפט, און די צייט וואָס דו האָסט נאָך צו לעבען איז נאָך קירצער, אזוי ווי די רז"ל האָבען געזאָגט:

"היום קצר והמלאכה מרובה" — דער טאָג איז קורץ און די ארבייט איז א סך, דעם מענשענס לעבענס-צייט, הייסט עס, איז קורץ און די ארבייט וואָס ער האָט צו טהאָן פון גאָט'ס וועגען איז א סך, דעריבער דארף ער אריינכאפּען און תשובה טהאָן.

דו האָסט, ברודער, געהאט א טהייערען און געעהרטען גייסט, א נשמה, וועלכע דו האָסט געברויכט פאר ענינים פון עולם הזה, א וועלט וואָס איז גאָרניט, וואָס איז ניט דויערהאפט און האלט ניט אָן לאנג, און דו האָסט פערנאכלעסיגט צו זאָרגען וועגען דיין סוף, אז דיין נשמה זאָל דערהויבען ווע־רען איז א גרויסארטיגען פּלאץ, אין אן ערהאבענע וואוינונג, פון וועלכע די נשמות ניעדערען קיינמאָל ניט אראָפּ און פערבלייבען דאָרט אויף אימער. דע־ריבער אייל זיך און קעהר זיך אום אזוי לאנג ווי דער טויער פון תשובה איז אָפען, דאָס הייסט, כל זמן דו לעבסט, און דו קענסט ערווארטען אז דיין תשובה זאָל אָנגענומען ווערען און גאָט זאָל דיר מוחל זיין, אזוי ווי דער פסוק זאָגט אין ישעיה: "דרשו ה׳ בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב" — ווענדעט זיך צו גאָט בעת איהר קענט איהם געפינען, רופט איהם אין דער צייט ווען ער איז נאָהענט.

אייל זיך, ברודער, און זיי געשווינד תשובה צו טהאָן איידער עס קומט דער שרעקליכער טאָג פון דיין טויט, ווייל דו ביזט אפילו איין טאָג ניט זיכער מיט דיין לעבען. קוק זיך ארום וואו דו האלטסט אין דער וועלט אזוי ווייט ווי דו ביזט אימשטאנד צו פערשטעהן און בעגרייפען מיט דיין שכל, און לייג ניט אָפּ אויף שפּעטער. און דער וואָס וויל נור זיין בעוויליגט צו גאָט, א גוטע זאך, אויף וועלכע מיר אַלע האָפען, קען דאָס דערגרייכען, ווען ער איז ניט נאכלעסיג און לייגט ניט אָפּ און איילט זיך צו קומען דערצו וואָס שנעלער, אזוי ווי דוד המלך זאָגט אין תהלים: "חשתי ולא התמהמתי" — איך האָב זיך געאיילט און ניט פערזאמט צו טהאָן גאָט'ס געבאָטען.

נעהם זיך אין זינען און שעהם זיך פאר דיין בעשעפער צו בעגעהן זיך מיט איהם אויף אזא ארט וואָס דו ווילסט ניט אז אן אנדער בעשאפענער, א מענש אזוי ווי דו, זאָל זיך מיט דיר בעגעהן. דו ווייסט דאָך גאנץ גוט, אז ווען דו וועסט אויף זיך ברייגנען דעם צאָרן אפילו פון א קליינעם רעגיערונגס בע־אמטען, וועסטו זיך ניט אָפּהאלטען פון איבערבעטען איהם, ווערען אונטער־טהעניג צו איהם, כדי צו שטילען זיין כעס און נצול ווערען פון א שטראָף. כאָטש אפילו ער, דער בעאמטער, איז שוואך, האָט ניט גענוג מאכט דורכצו־פיהרען אלעס וואָס ער וויל. און ווען דו דענקסט אז דער קעניג אליין טראָגט אויף דיר א כעס, וועסטו געוויס לויפען איבערבעטען איהם און אָנווענדען אלע מעגליכקייטען ארויסצוקריגען פון איהם א פערצייהונג אויס מורא אז ער זאָל דיך באלד ניט בעשטראָפען. און דו ווייסט דאָך, אז אפילו א קעניג קען אויך קיין זאך ניט טהאָן אָהן דער גזרה, אָהן דעם ווילען פון בעשעפער. אזוי ווי דער פסוק זאָגט אין משלי: "פלגי מים לב מלך ביד ה׳ אל כל אשר יחפוץ יטנו" — א קעניג'ס הארץ איז אין גאָט'ס הענד אזוי ווי א שטראָם וואסער. אזוי ווי א שטראָם וואסער קען מען לאָזען לויפען אין וועלכען זייט מען וויל, אזוי קאָנטראָלירט גאָט א קעניג'ס הארץ און ער קען אליין גאָרניט אויפטהאָן אָהן דעם רצון הבורא. אחוץ דעם, ווייסטו גאנץ גוט, אז א הערשער האָט אויף'ן קאָפּ פיעלע זאכען. ער איז שטענדיג א טרוד, א פערנומענער, קען דאָך פּאסירען אז

ער וועט קיין צייט ניט האָבען צו בעשטראָפען דיך, אָדער ער וועט זיך פערגעסען, אָדער ער וויים אפשר גאָרניט, אז דו ביזט בעגאַנגען עפּעס א פערברעכען געגען איהם, פון דעסטוועגען, כאָטש דו ווייסט דאָס אַלעס, ליינגסטו ניט אָפּ דאָס בעטען פון איהם פערצייהונג און דו טהוסט עס אזוי שנעל ווי מעגליך. היינט ווי אזוי זאָלען מיר זיך ניט שעהמען פאר אונזער בעשעפער, וואָס קוקט אויף אַלעס און ווייסט אַלעס וואָס מיר טראַכטען אזוי גוט ווי דאָס וואָס מיר טהוען, און ביי איהם איז ניטאָ קיין פערגעסען, קיין ניט־וויסען פון עפּעס, און ער לאָזט ניט דורך איין זאַך ווייל ער איז פערטהאָן אין אַנדער זאַך, און מען קען פון איהם ניט אַנטלויפען און ניט אויסבעהאַלטען זיך? ווי אזוי קען מען אָפּליינגען צו תשובה טהאָן ווען מען פערזינדיגט זיך פאר איהם, און נאָך אין דער צייט ווען מיר ווייסען ניט ווי לאַנג מיר וועלען לעבען און וויפיעל צייט מיר האָבען נאָך אויף תשובה צו טהאָן?

ווען, למשל, מען זאָל אָנזאָגען איינוואוינער פון א שטאָדט אָדער פון א גאַנצע מדינה: זייט גרייט אריבערצוציהען אויף יענער וועלט ווייל איינער פון אייך וועט דיעזען חודש הינגעריכטעט ווערען פון דער מלוכה, אָבער ווער דער איינער איז ווייסט מען ניט, איז אין אזא פאַל וואָלט יעדער געווען גרייט צום טויט אוים מורא טאָמער איז ער דאָס דער איינער, היינט ווי אזוי זאָלען מיר אַלע ניט זיין גרייט צום טויט, בעת מיר ווייסען און מיר זעהען אז יעדען חודש נעהמט דער טויט אוועק א סך פון אונז? דאָס איז דאָך זעלבסטפערשטענדליך, אז ניט בלויז יעדען חודש, נור יעדען טאָג דאַרפען מיר מורא האָבען פאר'ן טויט און מיר דאַרפען צוגרייטען שפּייז אויף יענער וועלט, אזוי ווי די רז"ל האָבען געזאָגט: „שוב יום אחד לפני מיתתך" — טהו תשובה איין טאָג פאר דיין טויט, דאָס הייסט: טהו תשובה אַלע טאָג, טאָמער איז דאָס דער לעצטער טאָג פון דיין לעבען, אָדער ווי עס ווערט געזאָגט אין קהלת: "בכל עת יהיו בגדיך לבנים" — אין אַלע צייטען זאָלען דיינע קליידער זיין וויים, דאָס הייסט בדרך מליצה: דו זאָלסט שטענדיג זיך סטאַרען צו זיין ריין פון זינד.

איבערצייג זיך מיט דיין שכל און פון דעם וואָס דו זעהסט מיט דיינע אויגען. דאָס וועט דיר זיין מעהר איבערצייגענד ווי דאָס וואָס אימיצער וועט דיר זאָגען. און בענוגע שטענדיג דיין שכל און פערגעס קיינמאָל ניט, אז דער בעשעפער טהוט אימער טובות מיט זיינע קנעכט. אויב זיי זיינען מקבל די טובות, אויב זיי נוצען אויס די געלעגענהייטען וואָס גאָט גיט צו פערשאפען זיך גוטעס, ברייגנט עס זיי נחת און פארגעניגען, און אויב זיי ווייזען צוריק גאָט'ס טובות, ווערלען זיי, די טובות, נאכהער קומען מיט טענות למאי דער מענש האָט זיי ניט אויסגענוצט, און זיי וועלען פאָדערען נקמה. דער שכל איז גאָט'ס געשאַנק צו די מענשען כדי דאָס זאָל זיי פערשאפען גוטעס; ווען אָבער מענשען געברויכען ניט דעם שכל צו גוטען, וועט עס זיי ברייגען שלעכטעס. דעריבער היט זיך, זיי פאָרזיכטיג ניט צו מיסהאַנדלען די מתנה טובה, דעם פערשטאַנד, וואָס גאָט האָט דיר געגעבען, און וועלכער האָט דיר אויפמערקזאַם געמאַכט און אָנגעציינגט דעם ריכטיגען וועג אין וועלכען דו זאָלסט געהן און עס וועט דיר גוטעס פערשאפען. דער שכל וויל קיינמאָל ניט אז דו זאָלסט זיך האַלטען ביי דיינע נאַרישקייטען. ער וויל אימער מיט דיר געהן אויף'ן קלוגען און גוטען דרך, אויף'ן וועג פון חסד און רחמים פון השי"ת, אזוי ווי דער פסוק זאָגט אין תהלים: "טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך" — גאָט איז א

גוטער און א רעכטפערטיגער. דעריבער צייגט ער, לערענט ער די זינדיגע דורך'ן שכל דעם ריכטיגען וועג, אין וועלכען זיי זאָלען געהן.

און דורך פערשיעדענע אופנים רעדט צו דיר גאָט און ווארענט דיך אז דו, זינדיגער מענש, זאָלסט זיך צוריק־קעהרען צו איהם. דעריבער אייל זיך, ברו־דער, און לייג ניט אָפּ דיין תשובה אויף ווען עס איז. פאָלג דיין בעשעפער און טהו פאר דיין נשמה דאָס וואָס ער, דער בעשעפער, וויל דו זאָלסט פאר איהר טהאָן. און זאָל דיר די פוילקייט ניט ברייגגען צו האלטען עס פאר גרינג און פערנאכלעסיגען דיין נשמה. ווארום אויב דו וועסט דיין נשמה גרינג־שעצען, טאָ וואָס קענסטו שוין אכטען ? און זאָל דיר ניט קומען אויף'ן געדאנק, אז ווי־באלד דו האָסט פערנאכלעסיגט תשובה צו טהאָן ביז דאָס רוב פון דיינע יאָה־רען זיינען שוין אוועק, קען דיר שוין קיין תשובה ניט העלפען. אזא רעיון איז פאלש, תשובה טהאָן קען מען אימער, אזוי ווי דער נביא זאָגט אין יחזקאל: "ובשוב רשע מרשעתו" — ווען דער רשע קעהרט זיך אום פון זיין שלעכטס, וועט איהם גאָט מוחל זיין, און ווי דער ענין ווערט דאָרט ברייט ארומגערעדט.

פארצייטיגע חכמים האָבען אויף דעם געגעבען א משל, וואָס פאסט זיך זעהר צו דער זאך. דער זינדיגער מענש, אויב נור ער טהוט תשובה אפילו צום סוף פון זיין לעבען איז גלייך צו איינעם וואָס איז געגאנגען אין וועג מיט־טראָגענדיג א זאק מיט רענדלאך. אז ער איז געקומען צו א טייך, וועלכען ער האָט געדארפט איבערגעהן, האָט ער אויסגעשאָטען די רענדלאך אין וואסער, מיינענדיג אז ער וועט מיט דעם פערשיטען דעם טייך און זיך מאכען א טרוקענעם וועג אריבערצוגעהן. דער טייך איז אָבער פערבליעבען טייך. האָט דער מאָן פאר'ן לעצטען רענדעל וואָס איהם איז פערבליעבען, גערונגען א שיפעל און איז אריבערגעפאָהרען און געקומען צו זיין געווינשטען פלאץ. האָט ער צולעצט מיט דעם איינציגען רענדעל אויפגעטהאָן דאָס וואָס ער האָט ניט אויפגעטהאָן מיט'ן גאנצען זאק רענדלאך. אזוי איז אויך מיט'ן בעל תשובה, וואָס האָט דעם גרעסטען טייל פון זיינע יאָהרען פערבראכט ניט דיענענדיג דעם בעשעפער, איז ווען ער טהוט צום סוף תשובה, איז איהם גאָט מוחל אויף אלע זיינע זינד און ער דערגרייכט דעם ריכטיגען ציעל, אזוי ווי דער פסוק זאָגט אין יחזקאל: "כל חטאתיו אשר חטא לא תזכרנה לו" — ווען דער רשע טהוט תשובה ווערען אלע זיינע זינד וואָס ער האָט אמאָל געטהאָן ניט דערמאָהנט.

און זאָל דיר, ברודער, ניט פאלען צו לאסט דאָס וואָס איך האָב דיר גע־ווארענט דו זאָלסט זיך אליין היטען נאָכדעם ווי דו האָסט זיך א לאנגע צייט פערנאכלעסיגט. איך האָב ניט געמיינט בלויז דיך, נור איך האָב זיך אליין אויך אין זינען געהאט. איך האָב גערעדט צו דיר און געמיינט האָב איך זיך אליין אזוי גוט ווי דיך. יעדענפאלס האָב איך גערעדט אמת'ע רייד און פאר'ן אמת זאָלסטו זיך בויגען און ניט אנטלויפען פון איהם.

דאנק גאָט וואָס ער האָט דיר אויפמערקזאם געמאכט אויף אזעלכעס וואָס דו האָסט ניט געוואוסט. און אויב אפילו דו דענקסט, אז דער וואָס מאכט דיר אויפמערקזאם, דער וואָס לערענט דיך האָט אויך אזוי ווי דו פערנאכלעסיגט תשובה צו טהאָן, זאָלסטו זיך דערמיט ניט רעכטפערטיגען און אָפּשטעהן פון תשובה, ווייל דאָס איז א שפיצעל פון יצר הרע, וועלכער זוכט צו פאנגען שוואכזיניגע און אומוויסענדע מענשען אין זיין נעץ. און גאָט זאָל אונז מיט זיינע גנאָדען העלפען, אז מיר זאָלען זיין פון די וואָס איילען זיך תשובה צו טהאָן מיט'ן גאנצען הארצען. אמן.